

EESTI PÄEVA- LEHT

ESTNISKI DAGBLADET

Kolmapäeval, 8. novembril 1972

Nr. 86 (3774)

14. aastakäik

Riiast saadeti SS-AGENT Stalinit tapma

Ööl vastu 6. septembrit 1944 startis Riia lähedalt erilisel konstrueeritud Saksa lennuk, pardal 16 meest ning venelase SS-agent oma naise. Antud ülesande kohaselt pidi lennuk katsuma maanduda kusagil Smolenski lähedal, kust SS-agent mootorrattaga pidi sõitma Moskvasse ja tappa Stalini. Sakslased, eriti aga ülesande organiseerija SS Hauptkommando Nord in Riga, arvestasid, et Stalini surmaga tekib N. Venes segadus ja võitlusmoraal langus. See võib N. Vene ofensiivi idarindel peatada, võibolla koguni segi paisata. Plaan siiski ei õnnestunud ja SS-agent võeti kinni Moskva eeslinnas. Üks ss-lane nimelt juhtus olema N. Vene salaagent ja see teatas atentadiplaanist Moskvasse ette.

Stalini tapmise operatsiooni nimeks oli "Unternehmen Zeppelin" ja selle üheks väljatöötajaks oli olnud kuulus Mussolini päästja Otto Skorzeny.

Operatsiooni tegelikult läbiviijaks jäi SS Hauptkommando Nord. Atentadi teostajaks valiti välja ülejooksunud punaarmee leitnant Pjotr Ivanovitš Schilo. Ta juhtust sakslastele üle tulles, et tema isa oli olnud suurmaapidaja, kelle enamlased olid tapnud 1918. a. Seepärast

tahab ta oma abi pakkuda, et hävitada kommunismi Venemaal.

Schilo hakkas varsti oma annete-ga äratama tähelepanu ja ta võeti vastuluure teenistusse. Kui Stalini tapmise plaani üksikasjad olid välja töötatud, saadeti Schilo Sachsenhausenil lähedale SS-laagrisse väljaõppele. Siin olevat teda O. Skorzeny isiklikult instrueerinud.

Õppeaja kestel oli Schilo kannule pandud keegi venelanna Liidia, kes

pidi tema ustavust proovima. SS-meeste üllatuseks tekkis agendi ja agendi valvaja vahel armastus ning tulemuseks oli nende abellumine ühes Pihkva õiguse kirikus.

Enne Venemaale saatmist anti Schilole uus nimi. Temast sai punaarmee major Pjotr Ivanovitš Tavrin, kes dokumentide järele pidi olema N. Liidu kangelane, Lenini ja

Järg. lhek. 7.

Eesti naisteajakirja juubelilt

Eesti naiste oma ajakirja Triinu juubelil on nüüd tähistatud s õna tõsisel mõttes globaalselt aktustega, kuna ajakirjal on toimetusselikk-

meid kõikjal, kus asub eesti naised. Triinu kahte ilmumise aastakümnet, kus on olnud palju muu-

gut ja edu, tähistati ka Stockholmis Eesti Majas piduliku kokkutuleku-ga, kus arusaadavalt domineerisid naised ise ja nende kaunid rahva-

riided. Pildidil vasakul Triinu kaastööliisi, paremal õnnitlevad Torontos toimunud Triinu juubeli tähistamisel

tagasi jõudnud peatoimetajat Veera Poska-Grinthalit (vasakul) prouad Linda Pahn ja Helve Poska. (Foto Tippa).

KAHE teatri peale ainult KAKS tükki!

Eesti teatritehooaeg algas sügisega ja Göteborgi ES Näiteringi "Kraav-ihallidega", mida nägi ka Stockholm. Kuidas kujuneb eelseisev hooaeg? Pinna-studio tuleb välja Arvo Mägi uudisajendiga "Pärastus" juba novembri keskel, Stockholmis Eesti Teater omakorda Ilmar Talve Juhanoni reiseid dramatiseeringuga Lensi Rõmmeri lavastuses alles veebruaris. Ja see ongi kogu hooaja programm: kaks esietendust kahe teatri peale.

Miks nii vähe, võidakse küsida? Stockholmis Eesti Teatri informatsioonist selgub ka põhjus: Teatreid on nime järele küll kaks, kuid mõlemas mängivad peaaegu samad inimesed, kes pealegi on seotud terve rea muude esinemistega.

See tähendab aga, et näitlejad lihtsalt ei tule toime nelja etendusega, nagu see on olnud varem tavaks. Kõrvalpühjuseks on ka publikuhoovi ilme vähenemine — teatrikülastajate arv on näidanud vähjakäiku ja näitlejad lihtsalt kardavad, et rohkem kui kaks etendust aasta kohta käib ka publikule ülejõu!

Muidugi ei piirdu aga hooaja teatritegevus ainult kahe tükiga. Nii on tulemas teatrikursus teatrituulilistele, kus näitlemiskunsti õpetab Agnes Lepp-Kaasik. Ja palju vähemaid esinemisi, nagu näiteks 10. ja 11. mis selguvad Eesti Teatri informatsioonist tänaõhtuses, teedusik

Lensi Rõmmer dramatiseerib ja lavastab Ilmar Talve "Juhanoni reiseid".

ERN nõuab linna "ei" muutmist

Stockholmis linna Invandrarnämnd hakkas hiljuti tagasi nii Eesti Rahvusnõukogu kui ka Rootsi Eestlaste Esinduse taotlused üüritoetuseks. Nendest ERN, kes eelmisel aastal sellist toetust said, on nüüd eadasi kaevanud läänivalitsusele, paludes linnavalitsuse organi otsuse muutmist.

Kirjas läänivalitsusele rõhutatakse, et ERN ruumides Arsenalgatanil leiavad üha rohkem terve rida organisatsioonide, millel puuduvad vahendid märgatavalt tõusnud üüri maksmiseks ja millele linnavalitsuse keeldumine üüriabi osutab otseste tegevuse katkestamise probleemile.

Oli tal KIIRE minekul?

Nagu EPL on varem teatanud, sõitis 5. juunil puhkusele Jugoslaaviasse (nagu ta tõendajale ütles) läinud aasta oktoobris oma juutu järele üle N. Liidu piiri läände saabunud eeslane Heigo Jõgesma. 36. kes sellest peale on kadunud. On võimatu kindlaks teha, kas ta üldse sõitis Jugoslaaviasse. Mitmed asjaolud tema korteris jätvad mulje, et tal ei olnud aega oma

Usklik vene sõdur piinati SURNUKS...

Slaavi misjon Stockholmis avaldas N. Liidust saabunud rapordi, mille kohaselt ohvitserid ja sõdurid ühes Krimmis asuvas rügemendis piinasid surnuks ühe 20-aastase uskliku punaarmee sõduri. Seda tehti sellepärast, et baptistide kogudusse kuuluv Ivan Moisjev ka sündega teenides tunnistas end kristlaseks ja usklikuks. Nähtavasti peeti taolisi käitumisi hädaohlikuks distsipliini seisukohast.

Noorsõduri Ivan Moisjevi surmukeha saadeti rügemendist kodukohta, kusjuures ametlikus raportis oli öeldud, et Moisjevi surma põhjuseks uppumine. Omaüks aga kahhlastas teisi põhjuseid ja nad avasid kirsi.

Selgus, et Moisjev oli sõna tõlkes mõttes surnuks piinatud. Tema rinnal, südame läheduses leiti kuus pistehaava, mis olid tehtud mingi-

suguse ümmarguse csemega. Edasi leiti noahaavu tema pea vasakult ja paremalt poolelt, põietushaavu rinnalt ja märke seljalt, mis viitasid tugevatele hoopidele. Surmukeha seisundi kohta tunnistavad kokku 23 isikut.

Ivan Moisjev viibis punaarmees kokku poolteist aastat. Kodukohta saadetud kirjudes märkis ta, et teda kui usklikku kiisati süstemaatilisel taga. Teda paigutati erikartseritesse, teda piinati füüsiliselt ja psüühiliselt. Kaks päeva enne surma kirjutas ta koju, märkides, et tema ter-vitusest "varsti lakkavad". Ta viitas otseselt tagakiusamisele, mida pandi toime rügemendi ohvitserid ja kaas-sõdurid.

Ivan Moisjevi tegi läbu usulise ärkamise 1968, teda ristiti 1970 ja ta liitus oma kodukohas Vontirovis ühe registreerimata baptistkogudusega. Siirdudes sündaga teenima Kertshit tunnistas ta end nähtavasti avalikult kristlaseks ja usklikuks, misjärele teda hakati taga kiusama. Nagu ees-pool nimetatud, lõppes Moisjevi lugu tema surmuseksmisega, misjärele ta heideti 16. juulil Musta merre.

N. Liidus tegutsev nõukogu, mi-Järg. lhek. 7.

Külastage
EESTI MAJA
WALLING. 34-I

EPL 8. novembril 1972

MIS SUUNAS?

Rootsi avalikkust on viimasel nädalal tõsiselt vapustanud hiigelfirma Faciti kriis, mis toob kaasa 2400 inimesele töökoha kaotamise, ilma et sellega veel garanteeritud oleks ülejäänud 6000 tulevik. Samasegalt jätkub teadeteahel ka teiste firmade personalikoondamistest ja tervete tegevusharude likvideerimisest. N.n. struktuurimuut-mise voog, mis alul kõva luuaga pühkis minema hulk väike- ja keskettevõtteid, on üha tugevama määral hakanud tabama ka suure-ettevõtteid, millised olid struktuurimuutajate ideaaliks kui tugeva- mad ja vastupidavamad konjunk-tuurimuutustele.

Samal ajal näib pikisilmi ooda- tud konjunktuuriparandamine ole- vat aeglasem ja ebaühtlasem kui kunagi varem ning kui uskuda te- levisioonis tutvustatud arvusid järgmisest konjunktuurirapordist Rootsi kohta, siis jääb Rootsi bruto- sotsiaalaaprodukt viimaseks töös- tustrikkide hulgas ka tänava ja tu- leval aastal, kuigi ta näitab pa- ranemise tendentsi. See kõik paneb mõlema ja küsima, milles üieti vi- ga seisab? Miks ei taha rootsi ma- jandus ikki enam vedu võtta ja hoogu saada samal viisil kui pal- judel kordadel varem, eriti kus väljapool Rootsit paranemine on märksa elavam?

On korduvalt konstateeritud ja seda ütles ka Lo-ekspertid, et Rootsi siseolukorra kujunemine ei ole päriselt tingitud väliskonjunk- tuurist ja rohkem "kodukoetud". See tähendab seda, et on tekkinud tegureid, mis pidurdavad majan- duse loomuliku liikumist. Et- tevõtjaskond on rõhutanud, et tek- kinud on umbusaldus-vahekorid riigivõimu ja majandusel vahele, mida omakorda finantsminister on koos peaministriga korduvalt eita- nud kui "väljamõeldist".

Kuid ometi jääb väljapoolt vaad- dales mulje, et valitsusvõimu suhe ettevõtlusega on ebaolomulikul pingutatud, kuna sotsiaaldemokraa- tide juhtivate isikute sõnavõttud ja ka praktilised administratiivsed

sammud väga sageli on suunatud just eratevõtluse vastu, milline end selle tõttu tunneb nagu peksu- poisil osas. Kui näit. oli poliitiline tüli opositsiooniga käibemaksu suu- rendamise osas, siis lõppes see "kättemaksuga" tööduselule: maks palkade kogusummal tõi teist ka- hekordseks — see osa, mida ette- võttes ise maksavad.

Ettevõtteid, kes konjunktuuri tõi- tu on likviidiraskustes ja võitlevad oma olemasolu eest. Et neid sundi- da vabanenud tööjõudu tagasi pal- kama, kehtestati tööaja lühendamise seadus. Nagu nüüd tagantjärele selgub, on see tabanud rohkem bruttosotsiaalaaprodukti arengut kui tööturu olukorda, kus töötuse kasvamine on kõigele vaatamata jätkunud.

Kõigele sellele lisaks on valitus- erakonnas eriti kuuludav olnud sot- sialiseerimist ja tsentraliseerimist pooldav tiib, kuigi riigiettevõtte hilised fiasкод neid pisut on pa- randanud (ja muidugi ka lähene- vad valimised). Kuna praegune Olof Palme valitus on osutunud hellaks just selle tiiva suhtes, siis on arusaadav, kui praegu Rootsi ühiskonnas on tekkimas suur eba- kindluse-tunne tuleviku ees.

Kui kaugele kavatsetakse minna riigisotsialismi teostamisel? Viima- se aastakümne jooksul on era- omand kaotanud oma "roomaõigus-liku" puutumatuse — kui varem ühiskonna ja indiviidi huvid kaa- lusid võrdselt, siis nüüd on ühis- konna huvi päev-päevalt kaalumas üha rohkem ühes indiviidi huvidis kõikidel aladel. Eriti tunnevad seda kinnisvaromaniikud, talupojad, ettevõtteid jne.

Teatavasti marksistlikus ühiskon- nas alustatakse indiviidi huvid täie- likult ühiskonna, s.o. valitsejate huvidele ühenduses eraomandi lik- videerimisega. Rootsis muidugi on kõne all olnud vaid suuromandite likvideerimine, s.o. eratevõtluse kontrolli alla seadmine eelastena tulevasele riigistamisele, kui tegem- ist on suurimate, ühiskondlikult tähtsaimate ühikuteka.

Küsimuses seisabki nüüd, kas Rootsi läheb edasi sellel teel või "lähneb tagasi" sotsiaaldemokraatide poolt üle kolme aastakümne hoo- likalt hellitatud segamajandusele, kus vaade eratevõtlusele on ol- nud suhteliselt liberaalne, kuna see siiski on osutunud efektiivse- maks abinõuks heaolu ülesehitami- sel?

Praegu võib konstateerida, et Rootsil hakkab heaolu juba üle- jõu käima, mis ilmusib brutonatio- naalprodukti ühe visama areng- ja teistest tööstusmaadest ma- hajäämises. Selles arengus on põh- juseks aheleaktsioon, kus eratte- võtlus on teadmatu tuleviku ees üha ettevaatlikum ja kaotamas in- vesteerimisvõimet, kus huvi kõikiuva- te aktsiate vastu langeb ja kinnis- varad ei osutu enam "kindlateks plaateerimisteks". Kõigile on vajalik selgus, mis suunas majan- dusel areneb: kas täieliku riigi- sotsialismi poole, või jätkatakse se- nist riigi- ja eratevõtluse sega- majandust.

Esimest muidugi nõuavad kom- munistid, kes on riigipäeva praeg- uses koosseisus kaalukskeels ja vähemusvalitsuse ankrus. Ometi aga nõuab kogu majanduselu oma- korda autoriteetset seisukohavõttu, et üle saada pidurdavast teadmatu- sest.

Endine liberaalide liider Sven Wedén rõhutas hiljuti ühes artiklis,

Ao Vaks, Stockholmis Eesti Teatri esimese, on kirjutanud Eesti algkoolile uue jõulunäendi, mille ta ise lavastab.

Kohalik elu

ESKILSTUNA

E. Päevade film

Laupäeval, 11. nov. kell 18 näide- taus Eesti Päevade filmi Eeskilstuna Innaraamatukogu all-saalis.

GÖTEBORG

Koosolek

Kaberneeme, Koipse ja Rammu kodukoha seltsi koosolek toimub 11. nov. kell 14. Mitte kell 16 nagu varem on liikmete teatatud. Kooso- lek toimub Göteborgi Eesti Seltsi ruumes.

STOCKHOLM

Teatrikursused

Stockholmi Eesti Teater korraldab teatrikursused. Kursuse juhiks on näitejuht-näitleja Agnes Lepp-Kaasik. Esimene kokkutulek — 15. nov. Eesti Majas.

Lähemad teateid ja registreerimi- ne: S. E. Teatri sekretär E. Rähn, tel. 11 31 16. kl. 10 — 16-ni ja kursu- se vanem Ao Vaks, tel. 712 21 63 öhtul.

STOCKHOLM

Lääne-Hiitu koosviibimine

Meie 12-nes koosviibimine toimub laupäeval, 18. nov. kl. 18 Eesti Ma- jas, Wallingatan 32. Eeskava koos õhtusöögiaga kujuneb traditsiooniko- haseks mitmekesiseks. Esimeseks nõusoleku on andud meie eelmis- test koosviibimistest tuntud Mari Kaup. Päevakohase kõnega esineb Runt Paglant. Filmi viimasesst koos- viibimisest näitas Ants Mihka. Tant- sumusikat esitavad harrad Põlluad ja Strickman. Rikkalikke võitudega loterii.

Osavõtu hind õhtusöögiaga 35,- is- kulik, napsid eritasa eest. Registreeri- da hiljemalt 14. nov. tel. 99 21 90 (Niit), 715 21 32 (Estra) ja 36 75 23 (Tammert). Registreerimine on siduv ja hilinemine ei võimalda enam osa- võttu.

STOCKHOLM

Teatriluuliste

Päasmed Pinna Studio lavastusele kirjanik Arvo Mägi näidendiga "Pä- randus" Sõdra Teatris laupäeval, 11. nov. kl. 19 ja pühapäeval, 12. nov. kl. 17 on eelmüügil Eesti Kultuuri Koondivis, Wallingatan 32, tel. 11 31 16 ja vähemalt tuul aega enne tenduse algust kohapeal kassas. Pensionäride- le alandatud hinnad kordustenduse- tele.

et praegune "udume poliitika" te- kitab üldist ebakindlust tuleviku suhtes ja nõudis peaministrilt sel- guse. Kahtlemata oleks see selgus avalikkusele vajalik, sest sellest oleneb kogu tuleviku kujunemine, mis puudutab otseselt iga indiviidi sellele maal.

KLA

Milline on teatri eelseisev hooaeg?

Teatri uus hooaeg algab sügisega. Pagulasteatri sügis on igal aastal iseenesiga ja mitmiti omapärane — tegutsesit ja tegelaste koosseisult. Tegelaste juurdelaskja ja "kahanemine" ei oma mingit reeglipärasust, nagu mängukavagi, mis on minimaalraalsele eksisteerivate võimaluste raamesse surutud — juba puht tehniliselt, oleneb tegelaste koosseis- sust kui ka cesti näitekirjanike n.n. töötahtest — toodangust.

Tänu siin vaid Eesti Teatri ümber koondunud teatri tööd armastavale näitlejaskonnale, kelle huvi ja entu- sias mon taganud seni korrapärase eestikeelse teatritenduse. Kevadi- ne Teatri peakoosolek otsustas kõigi raskuste peale vaatamata, et Teater käesoleval hooajal lavastab vaid ühe näidendi. Kuna omane Stockholmis praegu nime järele kaaks teatrit — arvestati, et siis tuleks kummaldi üks lavastus sel hooajal (1972/1973 a.) ühel sügiseks ja teiselt keva- deks.

Varemat proovitud neli lavastust, kummalgi teatril kaks, muutusid üllimalt koormavateks Eesti Teatri ümber koondunud väliskesvaulise tegelaskonnale, kuna mõlemas teatris mängivad ju pea samad näitlejad, kes peale selle esinevad veel mitme- sugustel üritustel Kultuuri Koondivis Teatrimõnna rezhis ja ka Alg- kooli Noorte teatris.

Samuti on näidanud viimaste aas- tate eesti teatri külastajate arv, et neli esietendust ja küllalisetendu- sed—üritused väljapoolt käivad ka Stockholmis publikule üle jõu!

Göteborgi Eesti Seltsi teatring avas sel sügisel Enn Vaiguri "Kraa- vihallidega" Stockholmis teatrisoajaga. Novembri keskel tuleb Pinna Stuu- diu rezhis lavale Arvo Mägi "Pä- randus", detsembris Algkooli jõulu- pidu — Ao Vaks lastenäidendiga "Unenägu".

Jaanuaris on traditsiooniline "Tea- tirahva uueaasta piduõhtu" ja alles veebruaril keskel on Eesti Teatril Lensi Rõmmer-Kuusi dramatiseering "Juhonani reisid", Ilmar Talve sa- manimelise romaani järele, näiteju- kis Lensi Rõmmer-Kuusi. Märtsis on Algkooli aastapäevapidu Ao Vaks lastenäidendiga "Pla-Pla-Plata-Koi".

Aprilli algul Kultuuri Koondivis

Teised lehed

McGOVERN ja EESTI

Clevelandi aktiivne eestlane Lem- bit Kaldma esitas seoses USA presi- dendi valimistega McGoverni peakor- terile küsimuse, milline on selle presi- dendi kandidaadi seisukoht Eesti küsimuses. New Yorgi Vaba Eesti Sõna refererib vastust ja komment- eerb:

McGovern-Shriveri peakorierist saabus küsijale välispoliitilise uurim- isele alal töötava R. A. Andretta allkirjaga järgmine vastus:

"Täna teid kirja eest Eesti küsi- muses. Senaator jagab teie muret Ida-Euroopa rahvaste pärast, kui ta valitakse, ei ole temale kavatsusi tunnustada Eesti aga ühegi teise Ida- Euroopa maa okupeerimist Nõukogu- de Liidu poolt."

Sõpru on Eestile ja teisele ikesta- tud rahvastele hädasti tarvis. Ka- hjuks ei ole aga senaator George McGovern enne presidendi kohale kandideerimist Eesti aga teiste ikes- tatud rahvaste suhtes huvi ega head tahtet osutanud.

Meie kontrollisime tagant järele eelmiste aastate sõnavõtte Kongres- sis Balti Päevade ja Ikestatud Rah- vaste Nädalate puhul. Seal on olnud tavaliselt sadakond rahvasõnindajat, kes on protesteerinud N. Vene vägi- valla vastu Eesti ja teiste ikestatud rahvaste kallal. Senaator George McGovern ei ole olnud nende keskel.

Meie ei tea kui raske kaal on R. A. Andretta kirjalikul kinnitust sel- leks juhtumiks kui senaator George McGovern peaks presidendiks vali- tama ja ta hakkab juhtima USA välispoliitikat ka Euroopa ikestatud rahvaste suhtes. Kuid me tahnuks näha Eesti ja teiste ikestatute õiguste kaitset ka siis, kui hädli tarvis ei olnud.

Teatri Toimkonna korraldusel ja jälle Teatri tegelaskonnaga "Kir- janduslik Kohus" — Tammsaare "Elu ja armastuse" alusel koosta- tud kohtu-lavastus, mis pidi toi- numa "raamatunädala" puhul no- vembri algul — aga lõkati edasi arv- stades tegelaste praegust n.n. "käi- guse olekut".

Küll aga stardib novembri keskel Eesti Teatri korraldusel "Teatri kursused". Kursuse juhiks on näite- juht-näitleja Agnes Lepp-Kaasik, jumeust õpetab Ooperi jumestaja. Kursusest osavõtta soovijail palu- takse registreerida kursuse vanc- male Ao Vaksile, peale kl. 18.00 tel. 712 21 63. Kursusest osavõtjate arv on piiratud.

Eesti toite MAAILMA kokaraamatus

Neil päevil ilmus trükit "Maailma kokaraamat" (World Cookbook), mille väljandajaks on republikaandide partei rahvusgruppi- de nõukogu. Kokaraamat toob eri- rahvaste toitude retsepte koos fo- todega nende rahvaste liikmeid rahvarõivastes.

Kokaraamatu 30., 31. ja 32. lehe- küljel on eesti retseptidest ära too- dud täidetud vasikarind, vinegrett ("rosolje") ja dessert-pannkoogid. Märkimisväärne aga on Eesti osa: illustatsioon, mis oma efektseuse poole- st on kogu raamatu alusnädala jna esikohal: suur Eesti Vabariigi vapp, mis ho'ab rahvarõivas naine.

Esimene eesti keele eksami- saavutus Lundis

Esimene eesti üliõpilasena soori- tas Eeva Merike Kangro oktoobris Lundis ülikooli juures 20 punkti soome-ugri keelte eesti liinil (õp- pekursus A 4).

Mainitud õppeliin (finsk-ugriska språk, inrikning på estniska) jõus- tus Lundis ülikooli juures kevadpool- aastast. Praegu on selle liinil regis- treeritud 20 üliõpilast.

EESTI PÄEVALEHT

Eestniska Dagbladet

Peatoimetaja Juhon Kokla

Vastutav väljaandja

(ansv. utg.)

Arvi Moor

Toimetus ja talitus:

EESTI MAJAS Stockholmis:

Wallingatan 32, 1 tr.

Postiaadress: Box 667

101 29 Stockholm i

Telefon 21 84 46

Toimetaja Eeskilstunas Jüri Aus

Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,

331 02 Eeskilstuna, tel. 016/14 77 72

Tellimisspostireg. nr. 15 67 70-0

Kauluusarveste postigro 60 59 00-8

Eesti Päevaleht Förlags AB,

Stockholm

Tellimishinnad:

Aasta kr. 147:-

Termin (4 kuud) kr. 58:-

Kuu kr. 15:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT

FÖRLAGS AB

Trükkija: Eeskilstuna-Kuriers

Tryckeri AB Eeskilstuna 1972

FACIT

Üheteistkümnendal tunnil, otse peale Faciti teadannet drastilisest koondamisest kontsernis nii in-imeste arvu vähendamise kui ka vabrikute kinnipidamise näol, tuli teade, et ühis praegu edukamaid rootsi rahvusvahelisi kontserne Electrolux ostab Faciti ära, peh- mendades sellega mitte ainult vii- mase "kukkumist", vaid ka nende töötajate saatust, kes Faciti-kon- sernis oma igapäevast leiba on saanud (nende hulgas on ka roh- kesti eestlasi).

Ühel poolt toob ost kapitali, mi- da hädasti vajatakse, kindlasti ka perema ja ettenägelikuma-efektiiv- senna juhtimise, teiselt poolt on uuel omanikul ettevõtteid, kus va- jatakse tööjõudu ja millised saa- vad absorbeerida suure osa vaba- nevast tööjõust. Igal juhul on suu- renenud sellega vähesaale, et Fa- cit ja sellega ühes tema teenistu- ses olevad tuhandad inimesed, saa- vad jagu kriisist.

Meenutades võib vaid, et Electro- lux elas pooltootist aastat tagasi omakorda üle kriisi, kuigi mitte samas formaadis, millest juhtkonn- na vahetusega üle saadi ja koguni selliselt, et tegemist on olnud ka kriisi ajal edukama rootsi rahvus- vahelise suureettevõttega. Nagu sel- gus peaministri ütletustst inter- vjuudes, tunneb ka valitsus ker- gendust, et asi nii läks. Igal juhul on Facit saanud reaalselt kosum- isega.

Göteborgi Näiteringi pidu "sügisrevüüga"

GÖTEBORG (EPL) — Göteborgi Eesti Seltsi Näiteringile on november traditsioonil-kuu. Novembris on Näitering ikka korraldanud oma "sügisrevüü", püüdnud kireva kavaga, mille läbiviimiseks on rakendunud kogu Näiteringi pere. Tänavu toimub "sügisrevüü" laupäeval, 18. novembril algusega kell 19, ja nagu tavaliselt: Gamlestadeni Medborgarhusetis, Brahegatan 11.

Näiteringi esimees Heino Evert, kelle poole EPL pöördus kava kohta lähema informatsiooni saamiseks, jutustas, et kava sisaldab 11 punkti ja et see juhatatakse sisse ühislauluga, millele ka publik kaasab lööb. Seni- sed kogemused on näidanud, et ühis- laul loob sooja ja vahetu kontakti publiku ja lava vahel ja esinejate seisukohalt on see ju mitmeti lubav nähtus.

Edasi kuulame, et kava esimeseks numbriks pärast ühislaulu on tütarlaste poolt tantsitav "Can-can". Ja seejärel laulavad Jussid. Kaks Jussi — Mäepea-Juss ja Pihli-Juss. Ja viimane, kodanliku nimega Justin Sa- luäär, täidab sel esinemisel ka veel teist osa: lisab oma "lööpspilliga" saatemuusikat. Kolmandaks numbriks on Maimu-monoloog. See tähendab, et Maimu Sooraul on oma kogemuste ja tähelepanekute najal rahvale midagi üelda. Tõtt ja nalja.

Agatõtt ja nalja on üldelt ka Heino Evertil endal ja Helmut Laanemetsal Tootsi ja Kiire dialogis. Nood kaks ununenuta vastand-kuju O. Lutsu Tootsi-lugudes on alati te- retunud. Kes esineb kellena? Tema, Evert, muidugi Jorhi Adnial Kiire- na ja Laanemets Joosep Tootsina. Vastupidist proportsiooni oleks ri- ske eeldada.

Ja siis...
— Ja siis laulavad "Lemmikud", see noorte sekstett-ansambel, kes on oma kuulsusega juba üle Göteborgi piiride kühündinud. Jah, "Lemmikud" lisavad oma lauludega revüü-ühit muusikalisele paletile rohkesti jumet. Sedaasama ütlesannet täidab ka Ene- Malt Viinamäe, kes esitab kaks pop- laulu. Aga ei jää revüü-ühitu sõna- linegi koordineatsioon muusikalise varju. Tasakaalu-holakat pole unu- tatud. Ene-Malle ettekandele järgneb "Marushka", mis pole muidugi muud kui Arnold Sirkeli humoreski ja pee- geldab olukorda kodumaal, kus kaks "Jeeslasi" — Rosalinde Allesse ja Aug. Tamme kehastuses — kohtuvad tänaval. Mis neil seal üksteisele üel- da on, eks see selgub siis, sel revüü- ühtul.

Ning Peetri-kupleed — mis need on?

— Peeter Koger, nalja- ja laulu- mees, nagu ta on, on juba varase- maist "sügisrevüüdest" tuntud oma ajakajaliselt tabavate kupleedega, millel ta on ise luuletanud ja sobi- vate viisidega varustanud. Seekord on tal jälle midagi uut ja kuulda- vasti üsna päevakajalist üelda. Võib olla ka meie endi aadressil — kes teab?

Stockholmi koguduse 30-a juubel

EELK Stockholmi kogudus pühitseb oma 30-ndat aastapäeva pü- diliku jumalateenistusega 12. nov. kl. 15 Jakobi kirikus. Teenivad ko- guduse õpetaja ja kullalisõpetajad. Laulab koguduse koor Jüri Raidi juhatusel, oreil Harri Kiisk.

Pärast jumalateenistust toimub koosviibimine Eesti Majas, Walling, 34 sõnalise ja muusikalise kavaga. Palutakse osavõttu registreerida ko- guduse kantsleisse kas otseelt või telefoni teel numbril 21 32 77. Eelre- gistreerimine on tungivalt vajalik õige tellimise äraandmise huvides. Viimaseks päevaks on kolmap. 8. nov.

Maimu Sooraul on rahvale midagi üelda. Tõtt ja nalja.

Kümnendaks kavatatakse on dzhäss-ballett. See on noorte neide looming ja ettekanne. Ja see on iga- ti omal kohal. Sest ükski revüü, ka mitte "sügisrevüü", ei saa olla ilma tantsuta.

Kas see kujutab lehtede langemist? — Seda just mitte. Aga sügisloo- duse kaunidust ja värvirikkust kind- lasti.

Siis ütleb Näiteringi esimees veel, et kava lõpeb jälle, nagu algaski, ühislauluga. Kogu tegelaskond, lä- hedalt paarkümme näiteringlast, on siis laval. Revüü-ühitu peamiseks mõtteks ongi kogu koosseisu raken- damise ühel või teisel viisil. Tänavu on astunud "rambivalgusse" rohkem noori kui kunagi varem ja selle üle on põhjust headmeelt ünda.

Kelle juhtimisel on kava korralda- mine toimunud?

— Oleme teinud seda kollektiiv- selt, võttes arvesse varasemaid ko- gemusli milliseid oleme saanud Tiit Haamerilt ja Arnold Sirkelt, viima- sel ajal siiski Sirkelt. Kuid tänavu ei soovitud ta — arusaadavalt põh- jusil — kaasa olla. Aga, muidugi, mõnel määral oleme temalt ikkagi "näpunäiteid" saanud.

Näiteringi sügisõhu kohta lisab Heino Evert veel, et kavale järgneb, nagu ikka, tants ja loteriigi on. Ta- vakohaselt kolme peavõiduiga, mille- deks on praetud mardihaned. Ja laud tuleb aegsasti ette tellida Jüri Hanseni kaudu: tel. 29 01 54.

ARVI

Kirjandusõhtu Stockholmis

EKK korraldusel toimub pühap. 19. nov. kell 17.00 Eesti Majas UNESCO raamatuaasta tähe all kirjandusõhtu.

Kirjandusõhtu avab VEKL-u esi- mees August Mäik. Eeskavalises osas esinevad: Harri Kiisk, Honna Laan- man, Kaju Lepik, Helmi Mäelo, Ar- vo Mägi, Helge Nõu, Enn Nõu.

Raamatuaasta puhul on EKK välja andnud vastava postkaardi, mida saab tellida EKK büroost hinnaga kr. 5,- pk (9 tk) koos saatkuluga ja ka tembeldatud UNESCO eritimp- liga kr. 1.50 tk. EKK büroo Walling- gatan 32-1, 111 24 Stockholm, posti- zhiiro 5 73 88 -6.

Stockholmi linna käsitööhing (Stockholms Stads Hantverksföre- ning) korraldas 1. novembril lin- naohone B4 Hallenis käsitöölai- sele sellikirjade väljaandmise. Pro- grammi muusikalises osas mängis Nacka noorte sümfonia, mida di- rigeeris eesti noor Mart Savig.

USA-Vene uus kaubaleping Uus võlg, vana kustutatakse

18. oktoobril Ühendriigid ja N. Vene sõlmisid kaubanduskokkuleppe, millega seoses lepitati kokku ka sõja- aegse Lend-Lease võla korraldamiseks. Ameerika ajakirjanduse arvestuste järele USA saab tagasi igalt N. Venele sõja ajal laenatud dollarit ümmarguselt 8 centi. Ühendriikide kaubandusminister Petre Peterson ütles, et tegemist olevat "väga hea kokkuleppega" ja et USA Senat tõenäoliselt suhtub sellesse pooldavalt. Samal ajal mitmed parempoolsed ajalehed kirjutavad, et arvestades N. Vene tungivat vajadust ameerika kaupade järele oleks võinud N. Venelt välja kaubelda enam.

Lend-Lease koguvõlg oli 11,1 mil- jardi dollarit. Suure osa sellest moo- dustas N. Venele antud sõjamatjerial, millest aga kohe võlaarvelt kus- tutati. N. Vene nõustus nüüd tasu- ma 722 miljonit dollarit, kuigi ta kogu viimase 27 aasta jooksul on kinnitanud, et N. Vene ei maksa mitte üks cent rohkem kui 300 milj. Tagasimaks toimub lepingu kohaselt 30 aasta jooksul. Vastuteeneks valiti- sus andis volituse USA Eksport-Im- port Pangale anda krediiti ja garan- tiisid N. Venesse müüdavate kaupa- de katteks.

Välisminister W. P. Rogers ütles ajakirjanike lepingu allakirjutami- sel et seoses lepinguga on nüüd kliima Moskva ja Washingtoni vahel tunduvalt paranenud. Ajakiri "U.S. News & World Report" ütleb kogu- ni, et 25 aastat kestnud külm sõda olevalt sellega USA ja N. Vene va- hel lõppenud.

Välisminister lisas veel, et Briti- saab N. Venele antud 21,5 miljar- di dollari suurusest laenust tagasi ainult 895 miljonit, seega tundu- valt vähem kui USA.

Washingtonis kalkuleeritakse, et USA ja N. Vene kaubavahetuse peaks paisuma nüüd vähemalt kolmekord- seks, st. 1,5 miljardi dollarini. Võr- reldes teiste riikide kaubavahetuse- ga, pole see just suur. Näit. 1971.a. USA kaubavahetus Britiga oli 4,8, Lääne-Saksamaaga 6,5, Jaapaniga 11,3 ja Kanadaga 23,1 miljardit dollarit.

Huvi kaubavahetuse vastu oli erakordselt suur ka USA äring- konnis. Juba läbirääkimiste algu- sest peale puhkes ärimeeeste võidu- jooks Moskvasse ja nii on käesole- val aastal siiani ümmarguselt 2500 ameerika ärimest külastanud Moskvat, et sondeerida pinda äri- tegemiseks.

N. Vene omakorda saatis kauba- dusspetse USA-see kaubavahetuseks ettevalmistusi tegema. Kuna N. Vene ei julge arusaadavalt nii suurt inimeste hulka välismaale saata, ku- junes vene kaubandussinimeste kon- tingent USA külastajatega võrreldes päris kaabulikuks: välja saadeti 132- liikmeline kaubandusdelegatsioon, kes peamiselt tutvus Chicago tööstusma-

sinat näitusega ja viisiteeris mit- meid suurettevõtteid.

Kokkuleppe järele kumbki riik avab teise lepinguosalise pealinnas kaubanduskontorid, et abistada kül- lasõitvaid ärimehi ja kaubandusesin- dajaid. Seejuures oli kaubandusmi- nister P. Peterson saavutanud suure võidu venelastega kauplemisel, nagu ütleb "Newsweek". Nimelt olevat ve- nelased nõustunud N. Venesse sõitva- tele USA ärimeeeste pakkuma sobi- vat elamis- ja töötamisolukorda Moskvast. Lepingus on öeldud, et kui nad seda ei tee, siis piiratakse ka N. Vene "ärimeeeste" liikumist USA-s.

Muudest kokkulepete-punktidest võib veel märkida, et kumbki pool kohustub mitte dumpingut tegema mistahes produktiga ja et kumbki riik avab 49 sadamat partneri kau- balaevadele. Edasi lubatakse N. Vene tõsta "kõige eelistatavamas" riikide kategooriasse kaubavahetu- se tariifide osas, milleks ag tar- vis on veel Senati kinnitust.

Viimase punkti osas on USA tin- gimuseks nõue, mis ei puuduta küll otseselt USA-d niivõrd, kui tema inimlikkuse põhimõtteid. Nimelt öel- di venelastele, et Senati kinnit- tuseval tuleb, kui N. Vene teeb ta- kustusi juutide väljarandamiseks ja nõuab nendelt suuri "koolirahasid". Venelaste huvi kaubavahetuse vastu näitab juba see, et koke seepale las- tu 19 juudi akadeemilisel perekonnal rinnata Tširskli, ilma et nendelt oleks sisse kasseeritud ettenähtud 300.000

dollarit asjaosaliste koolitamise eest N. Venes.

Lepingu "salakonsude" kohta ei ole USA-s seni pead murtud. Kõige rohkem on olnud ainult hoiatavaid hääl, et kaubavahetuses venelastega tuleb olla ettevaatlik, et ükskord ei tule jälle suuri võlgu "tagasi osta" vahekorraga 7-8 senti dollari vastu. Arvestades ameerika ärimeeeste kirg- liku huvi N. Venega "äri teha", on aga lepingusse pugenud vähemalt üks salakons. See ilmnus venelaste- ga jutujamisel Moskvast, mille koha- ta teateid avaldades üks ameerika ärimehi ütles: "Kui peaks juhtuma üksainuski U-2 taoline insident, len- dab hiljagi äri venelastega kohe vas- tu taevast."

Teades, et ameerika ärimaailmal on küllaldane mõju poliitikale, või- sid venelased teadlikult selle hoiat- use lendu lasta. Ja kes garanteerib, et kaubavahetuse kestel N. Vene poolt ei tule teisiisgi taolisi so- o- vitusi USA poliitika suunamiseks.

USA soovib osta Venest maagaasi, metsamaterjali ning mitmesuguseid metalle. N. Vene omakorda soovib kõigepealt masinaid, traktoreid, kom- puutereid, roosteava terase saadusi ja igasuguseid muid tööstussaadusi. Kommunismivastane "Daily News" ütleb: "Meie loodame, et USA ei ruti- ta väga rahuldama venelaste vajadu- si meie tehnika järele. Terve mõis- tus ütleb, et sellele ei tohi müüa labidaid, kes ähvardab sind mätta."

VOX

Eestlased on ainuke vähemus Rootsis, kel on kaks korda nädalas ilmuv informatsiooni- ja nudiste- leht päevaajakirjanduse tüübist, eestluse häälekandja

EESTI PÄEVA-LEHT

Seda eelist on eesti rahvusgrupil põhjust hoida üldise kogunemisega tellijaskonda. Rootsi ajakirjandusel on rasked ajad ja neile antakse riiklikku abi. Eesti ajalehte ei aita aga keegi muu kui eestlased ise. Seepärast on oluline, et

kõik eestlased on eesti ajalehe TELLIJAD

Helistage EPL talitusele tel. 08/21 84 46. Paneme Teile ajalehe käima. Või tellige otse kõikidest posti- asutustest Rootsis ja Skandinaavias.

USA välisminister Rogers.

EESTI MAJA WALLING 34-I

Tel. 114777 (majavanem) 218131 (perenaine)

LUGEJA KIRJUTAB: MIKS tekkisid PROTESTID?

Eesti Kultuurikoondise Muusikatoimkonna esimees Harri Kiisk valgustas Eesti Päevalehes 28. oktoobril EKK toimikondade töövõistluses prmuusika esitamiseks Karl Ristikivi juubelil ja ülemaailmsel Eesti Päevalehes. Elii Maria Hallap, Eesti Kultuuri Koondise ja EKK Kulturfonditoimikonna liige ja muusikategelane, on toimumisele saanud sel-puht kirja, milles ta vaatleb lähemalt protestide põhjusi ja kritiseerib muusikatoimikonna töövõistlust.

Elii-Maria Hallap kirjutab:

Kogu Harri Kiiski "seletus avalikkusele" EPL 28/10 -72 on otsust otsani asja tuumast mööda keerutamine ja ei seleta ega põhjenda, miks neid "protestihääl" tekkis, kui Harry Olti käest muusika tellimine meile seeläbi rahvusliku kirjaniku Karl Ristikivi juubelile "Teatajas" 28. septembril teatavaks sai?

Harri Kiisk teab väga hästi, et Eesti Kultuuri Koondis — EKK — pole kunagi kitsarinnaliselt suhtunud Harry Olti heliloomingusse ja selle esitamisse, vaid on tolerantset ealdanud muusikakultuuri poliitikat: olgu, et Olti ametialaline suhtlemine Eesti okupatsioonil võimudestega on kõigile teada.

Agä kui temast dokumentaalselt sai "Kodumaa" kaastööline ja ta oma töö ja nime laenas poliitilise propaganda teenistusse ning oma Tallinnas kirjutatud "Modern Estonian Composers" lehekülgedel kohe pärast autori esinema tõendas, et "1940. a. sai Eesti nõukogude vabariigiks ja liitus Nõukogude Liiduga" siis laiusid valgustele meeled "protestihäälts". Sellel ajaloolisel teemal on ka varem olnud ingliskeelses väljanduses välismaalaste ühe palguse poolt meile endi keskel on Eesti rahva pühamate ja õilsamate ja õiguse tunnete riivamine ja alaväärtistamine, — sellepärast tekkis "protesti hääl". Vaba eestlane ei tahtnud Karl Ristikivi juubelil austada ühte sellist heliloojat juubilaril luule taustal.

Muusika on poliitiline, aga poliitikat saab muusikaga teha!

"Vaba Eesti Sõnas" (New-York) ilmus 28/sept. — 72 äratõmme Rootsis ilmunud "Uus Eestist" 6. juulil a.a. — (tsiteerim) "... Kummagi kontserdilt (11. ja 13. juulil Toronto St. Lawrence Town Hallis, EMH.) figureerisid ka Harry Olti muusikalised viigurdused. Harry Olt ei oleks tohtinud üldse ÜEP programmides esineda.

Ta on muusikaline veiderdaja, peale selle koeksperimentipoliitika aktivist Rootsis, kes suved veedab okupeeritud Eestis, laseb oma lastel pioneerlaagris punast õppust võtta ja on terrorirežiimi ühe häälkandja "Kodumaa" alaline kaastööline.

ÜEP Eesti Kultuuri Kogu Kanadas ürituste programmis seis: "Harry Olt sündinud 1924. Eksperimenteerib Rootsis elektronmuusikaga ning muu kaasaegse tehnikaga. Ta alahoidlikumad tööd redavad tõsise alaatooni ja kohati ka rahvusliku vulgaarsust." (Niipalju ameerika eesti lehe järele).

Kõike seda ja palju muudki teadis Harri Kiisk juha ammu enne, kui ta teillis Harry Oltit K. Ristikivi tekitidele juubelimuusikak. Küllap kolikatas septembris algusel "Modern Estonian Composers" ka tema kirjakaasti?

"Modern Estonian Composers" tegeleb oma muus sisu ainult okup. Eesti avangardistlik heliloojatega ja sedagi väga napsionaliselt; suurem osa on pühendatud laulupidudele. Okup. Eesti noorte heliloojate kohta

ei ole võimalik mingit arvustust ütelda. Selles brošüüris ei mainita mitte ühtegi "välismaal" elavat eesti heliloojat peale autori enese.

Kui nüüd EKK juhatusel ei ole mingit funktsiooni ja muusikatoimikonna juhataja ei pea isegi vajaliku tekkimise olukorras esitada Ristikivi juubeli programmi ega kalkulaatsiooni, vaid paneb EKK juhatusel lihtsalt toimunud fakti ette: helitööd tellitud, solistid palgatud, kavad trükiti antud ja aega ei jätka EKK juhatus kokkutsumiseks, — siis on see "krupp" ja muusikatoimikonna juhataja poolt äärmiselt vastutustundetu, talitamine eesti pagulaskonna vastu. See toimingu alahindab ja ingnoreerib EKK liikmeskonna poolt valitud vastutav institutsiooni — EKK juhatus.

Teised toimikonnad: kunsti-, kirjanduse-, teatri-, jne on alati EKK juhatusse ja eesti rahva töö ja õiguste tunnetesse solidaarselt, vastutustundlikult ja austavalt suhtunud ega ole kunagi omavoli toimunud. Kui muusikatoimikonna juhataja H. Kiisk tahab esitada manada "eeltsensuuri" (H.K. väljendus), siis võivad teised toimikonnad selle eest tänu ainult temale. Näib, et "eltsensuur" ei olegi halb alternatiiv, et pidurdada "oma äranägemise järele" (H.K. väljendus) talitamis. Ja seda ametlikult juba teist korda!

Harri Kiisk läks mööda ka rootsipoolset esindajate vahendamist Ada Otmast ÜEP programmi esitamise puhul Toronto. See tekitas seal palju järelepeahandusi suurpidustuste muusikaprogrammides.

Selle programmi esitas jällegi muusikatoimikonna juhataja "oma äranägemise järele". Või peab ta EKK juhatusel niivõrd ebakompetents, et temaga üleevalt ei olegi vaja arvestada?

Üsna irooniliselt ja solvavalt väljendab ennast Kiisk veel EKK juhatuses aadressil "ega ole läbi vaadanud neid postmarke, mis vastavalt niitusele esitatakse". Väga vaimukas!

Tema "põhimõtete" punktides on ka laokiloletud: näiteks punkt 1: "Pakutav oigu esitamistväärtus tasemel" — K. Ristikivi õhtul "esitamistväärtus tasemel" küll ei ilmenud: tekst ja muusika käisid oma rada, lauluja kobas noodilikes kinni ja saatja otsis nende vahelt oma teed. See oli kuulaja muusikanõuete alahindamine, olguigi et piletid hind olid ainult 5 krooni.

Agä üht uudisloomingulist pala ei saaks vist isegi Birgit Nilsson või David Oistrach paari tunniga "esitamistväärtuse tasemele" viia? Või pole seda eesti muusika suhtes ja eesti kuulajale vajagi?

Edasi: Harri Kiisk loeb ülesse ainult oma suuri teeneid EKK 1955-10 aasta jooksul. Keegi seda ei eita! Agä EK K on suurem kui ainult muusikatoimikond. EKK koosneb liikmeskonnast, kelle panuseta oleks EKK olematu ja oma panust tasuta andvatest kaastöölistest (hilisemalt on bürootöös riiklikpalgalist tööjõudu arhiivitöö alusel.) Oma tööd eesti muusikaprogrammides on Harri Kiisk alati tasu saanud võimaluste piires; samuti ka esinejad.

Kuid oleks kui EKK muusikatoimikonna juhataja Artur Adsoni või Marie Underi läheneval 90-a. juubelil 1973 (sünd. 27. märtsil 1883) "oma äranägemise järele" jälle "hoolditaks selle eest" (H.K. väljendus) et nende luulet heliloomistaks mõni "sealne" kaastööline ja kutsuks siis selle helilooja pidulauda istuma koos juubilariga?

Ka ei usu ma, et Gustav Suits tunnaks suurt rõõmu (kui ta elaks) uudisheliloomingus tellimise üle, kui seda toimiks EKK muusikatoimikonna juhataja 1972. maili järele? 1958 ja 1963 oli see teadagi võimalik.

Kalju Lepiku 50-nes juubel oli ka enne aastat 1972. Bernard Kangro 60-dal juubelil mindi väärikalt mööda tema luule

esitamisest muusikas, vaid "otsustati tähistada juubilaril näidendi esitamisega" (H.H. väljendus). Väga peentundlik ja taktiline!

Ja viimaks: — hoopis isevärki on H. Kiiski ülestunnistamine, et ta on pakkunud Lembit Avesoni kantaati "Nägemus" Fr. Tuglase algtekstile "Kolgate teel" okup. Eestis esitamiseks sealselle Meeskoorile, — "Juba 1962 andsin ühele sealsese asjaomasele isikule" — Kas toimus see vahetatamine L. Avesoni teadmisel või samuti "oma äranägemise järele"?

Ja milleks see veider naeruväärne naivne ja lühisilmine küsimus "Kas on põhjuseks, et autor elab maapaas?" Samuti võiks küsida: mis on H. Kiiski "avaliku seletuse" tegemist Nõukogude Liidu kõrgema kultuuriloo juhi Furtsevaga?

Kogu see jutt on ebalooiline ja segane. See on ühele halvale sidumattumistulele väljapääsute otsimine, enese õigustamiseks ülekõrre järele rabamine ja lugejale puru silma püstamine.

Eesti Kultuuri Koondis Stockholmis ja tema juhatus peab jääma ka tulevikus erapooletuks austamistväärtavaks eesti rahvusliku kultuuriloo peegelduseks paguluses ilma "sealse" mõjutuseta ja sinne kaasab suhtleja poolelt. Ka peavad ebatõdede levitajad ja edutajad ilma jääma eesti pagulasaavikuse austamisest. See on Eesti Kultuuri Koondis liikmete vankumata soov ja õigustatud nõue.

Enskedes, viinakuul 1972.

ELI-MARIA HALLAP

"Rahvakunsti Miss"

"Rahvakunsti Miss" Ingrid Siitse.

SALUT STE. Marie 8ep19 7 eestlased Kanada linnas Sault Ste. Maries on uhked, et ülelinnalsel Rahvakunsti Ühingu kokkutulekul 1000 osavõtjat valisid "rahvakunsti kuningannaks" eesti neiu Ingrid Siitse, kes esines eesti rahvariietuses. Tema ametlik tiitel on "Miss Folk Arts".

Kuna eestlaste rahvusrühm Sault Ste. Maries on küllalt väike teistega võrreldes, oli üllatuseks, et ka teised

rahvused hääletasid just eestlannale. Ingrid Siitse on kohaliku eesti seltskonnategelase Oskar Siitse tütar.

KEELE VEERG

Eesti Päevalehes hakkab igal nädalal ilmuma Helmi Eleri poolt toimetatud keeleveerg, kus juhitakse tähelepanu sagedaste keelevigadele, paralleelselt esitades õigeid vorme. Teeme algust kümne sõnaga:

VÄÄR:
kohvi
pudru
pliiita
kontraht
stensileerima
penitsilliin
suaree
tualett
stjuuardess
juuksed

ÕIGE:
kohv
puder (käändub nagu "sõber")
pliit (käändub nagu "kriit")
kontrakt, (selle) kontrahi, (seda) kontrahi
stensileerima
penitsilliin
suaree
tualett
stjuuardess
juuksed

H; E;

Akad. eksamid

Yorki ülikooli Kanadas lõpetas BA kraadiga prantsuse keele alal Anne Pool, sünd. a. 1950 Askersundis Rootsis.

Toronto ülikooli lõpetas kehakasvatuse alal Linda Schmuul, sünd. a. 1949 Eskistonas.

Toronto ülikooli lõpetas prantsuse keele alal BA kraadiga Maret Liipere-Schulz.

ring, L. Laid — Eesti Kultuuri Koondis ja Helmi Mäelo. Kirjalikud tervitused luges ette Marie Kalbek, milleid oli saabunud üle maailma: USA-st, Kanadast, Austraaliast, Norrast, Soomest ja Eestist dr. K. Beza-niskajalt, Ly Laasil ja Maria Koo-permanilt.

Koosviibimine kestis hubases meeleolus hiliste õhtutundideni.

Rahvariiderohke "Triinu" juubel

Naistajakirja Triinu 20. a. juubeli tähistamine toimus pühapäeval, 28. oktoobril Stockholmis Eesti Majas. Eesti Maja täitus tulvil kirevate ja kaunitest rahvariietega daamidest. Kunstinäitus ruumis oli ülespandud maailmakaart Triinu kaastööliste piltidega, suur Eesti kaart esitas rahvariiet piltidega, käsitööstriitega, kangakudumise õpetus, Triinu kalendarid jne. Ühel tähtsil olid Triinuna asutajate fotod: Aida Kivilo-Kold, Elsa Keskkula, Linda Pahlk ja Triinule nimeandjad Aino Suits ja Vera Poska-Grünthal ning Triinu kaastöölist Rootsis.

Juubeli koosviibimine toimus ühisel kohvilaulu, kus pakuti Triinu oma pere poolt kodusküpetatud kooke. Koosviibimise korraldamine toimus Salme Vasuri kindla käe all, kusjuures teda abistasid Eddi Nõmmik ja Aino Tiigiste ja koosviibimise osas prelid Raukas ja Ränk.

Eskavalese osa avas Stockholmis Eesti Naiskoor kolme lauluga: Mul on valine kena kohake, Ei saa mitte vaiki olla ja Sirjelind, Ilapalana Ärge unustage laulu, Seejärele, asus lavale rida rahvariietades daame ning prof. Gustav Ränk alustas meid rahvariiet tutvustamisest. Ta mainis,

et Eesti rahvariiet keskajal oli monotoonne — pruuni-halli-musta värviline. Alles hiljem, kokku pautudes Lääne-Euroopa kultuuridega, muutusid meile rahvariietid värvirikkaks ja kirevaks koos paljude eriliistustega. Praegu kantavate rahvariietete vanust võib arvata umbes 150 aastale.

Sanda Umbila esitas viiulil Raffi Cavatine, E. Kappi Eesti tantsu ja ilapalana A. Järnefeldi Hällaulu. Klaveril saatis Hilma Nerep-Moosin, Seejärele astusid lavale kolm rebase tütarlast Eesti Algkooli III klassist — Pia Paljak, Anu Jürisoo ja Leene Tõnisoo ning deklameerisid tundmata autori luuletuse "Kana".

Edasi andis Leida Laan ülevaate Toronto Naistepeadevõistluse järele Hilma Nerep-Moosin esitas Debussy — Pour le piano.

Vera Poska-Grünthal tutvustas ühisel äsjailmunud raamatuid, museas Toronto lasteala poolt kirjutatud lasteraamatut nootidega ja Paul Laane Mõttelend. Viimasest esitas mõtteid ja luuletusi pr. Tõnissoo. Vera Poska-Grünthal — Triinu vaimne ema — andis ülevaate Triinu asutamise ja arenguloost.

Oli korraldatud ka loterii üle kahemüümise võiduga, mille illustatsioonideks oli kaks rahvariietide nukk. Neist võitis uure nuku pr. Kures ja väikeema pr. Palasmaa.

Juubilaril tervitasid: pr. S. Kandre — E.K. Naisseltsioon, pr. M. Kures — Soroptimistid, pr. B. Paaver — Eesti Akadeemiliste Naiste Ühing, pr. M. Mamberg — Esinduse Nais-

"Triinu" vaimne ema ja peatoimetaja Vera Poska-Grünthal.

Eesti kunsti, kirjanduse, heliplaate ja käsitöid Vahenduse Keskus. Eesti kingid.

Välis-Eesti & EMP

Tallportsgat. 174
T-peatus Hornstull (keskm. väljapääs).
Tel. 06/84 09 55

Avatud ärip. kl. 10-17 ja laup. 10-14. Postiaadress: Box 2171 103 14 Stockholm.

Kasutage meie kodumaa-pakkide vahendust!

Ristivennad koos

Vaatamata sellele, et vabadusriist vendade keekmine iga nädalast ühe 70 aasta, on Ristivendade Koondis Rootsis püüdnud avaldada vilkast tegevust oma vaheliste kokkulekute, Vanus, sageli ka üksindus ja kauged vahemaad ei soodusta sagedamalt koosviibimisi. Niilpalju kui majanduslikud ressursid seda lubavad, on neid katsutud asendada oma vaheliste bületäänidega, millised on üksmeelseid heakskiitmist leidnud.

Järjekordne koosviibimine toimus 14 oktoobril leitnant Robert Paffi muinas kodus, kus pr Paff oli hooldanud maitstva kehakinnituse eest.

Vaadati läbi ja kinnitati aruanded ja kuulati ära ülevaade senisest tegevusest, mis koosnes peaaegu kõikilt lahkunute väärilist ärasaatmistest ja elusolevate meelepidamistest nende tähtsamatel tähtpäevadel. Vastavalt kuld on kantud suurelt osalt ristivendade oma panustest; Vaikse pühitussõnaga mälestati vahepeal lahkunuid.

Kõige rohkem kõneldi siiski tulevikku väljavaadetest. Muret ei tekitanud vanade võitlejate isiklik käekäik ja saatus. Suurem osa neist on oma elutöö juba teinud ja vabadusriist on olnud neid rahuldavaks tasuks nende eluteel. Nad vaatavad aga vabadusriistile kui sümbolile, mis peaks meenutama eesti rahva võidukat võitlust oma riikliku iseseisvuse eest ja mis sellisena peaks jääma püsima ka siis kui viimane vabadusriist ka valet on lõpetanud oma maapealse teekonna. See riivaks eestlaste rahvuslikku tunnet, kui Eesti vabadusriist jääks püsima vaid välismaal.

Verduni kindluses Pratsusmaal, kus ta jääb aukohale põlvest põlve.

Vabadusriist vendade sooviks on seepärast, et Eesti Vabariigi aktusel, võidupüha pühitsemisel ja muudel sobival kokkulekutel meenutaks vabadusriist kui võidusümbooli ka järeletulevaid generatsioone.

Nende püüdlusteks peavad ristivennad oluliseks, et kontakt püsiks ristivendade järeletulijate ja nende perekondadega mida on senini püütud teha. On aga vajalik leida kontakti ka organisatsioonidega ja üksikisikutega, et selles küsimuses nõu pidada. Ka eesti noori on vaja pühendada vabadusvõitluse sümbolil ajaloosse. Koosviibimisel kviteeriti tänuga seniste toetajate panuseid. Koondise tegevuse abistamisel on olnud tänuväärne lahkunute haudadele pärja või lillede asemel vastavate summade ülekandmine VRV Rootsi (Sveriges Frihetsskorsets Brödrarna i Sverige) postigiro 850590-1 arvele.

Vabadusriist Vendade Koondis Rootsis korraldab toimekond koosseisus E Kirotar, H Laretei, E Nerep ja R Paff valiti tagasi.

RAAMATURIIUL

EKBAUM: ARM JA AHNUS

Salme Ekbaumi 60-nda sünnipäeva puhul ilmus Lundis Eesti Kirjanike Kooperatiivi kirjastusel ta romaan "Arm ja ahnus". Selles käsitleb autor teose peategelase — noore lauljanna elus toimunud lõhestust kutsumuse ja seda takistava armastuse (õieti õnnetu armastuse) ja abielu ja selle kohustuste vahel. Seda komplitseeritud teemat käsitleb autor pisut irooniliselt muigega sunnurgas. Noore kunstniku hahakutsu nöödud oma arstist mehe, vanemate ja sugulaste vastu tunduvad ülekruvitutena, varjutatud pealiskaudsusest ja minnalaskmisest, mis tänapäeval üsna tavaline. Et see viib katastroofini, seda ei salga autor, kogu romaan ongi psühholoogiline studium, kuidas see juhtub. Psühholoogilised ja sündmustikuliselt keerdkäigud ahvatlevad lugejat avastusõnnu tundma.

RISTIKIVI LULETUSKOGU

Neie tuntuimalt romaani kirjanikult Karl Ristikivil ilmub luletuskoogu pealkirjaga "Inimese teekond". Et sellega tähistati ka hiljuti möödunud juubelit, siis on raamatuse trükitud ka õnnitlejate nimistlik. "Inimese teekond" sisaldab Ristikivi kogu senise värsivormilise toodangu, millest suur osa seni avaldamata. Ristikivi nukravõitu ning südamealbedane lüürika tohiks olla arusaadav igale lugejageneratsioonile. Raamatu esimese eksemplari antakse autorile isiklikult üle Lundis 4. novembril toimuvatel kirjandusõhtul. Seejärel alustatakse ettelugijale raamatu väljasaatmist. Neil, kes pole seda senini teinud, on võimalik tellida aadressil: Eesti Kirjanike Kooperatiiv, Fack 1, 220 03 Lund 3 või telef. 046/12 19.

EESTI KIRIK NR 9

Kaanepeildiks on Rapla kirik. Numbri kirjutavad Joosep Liiv, Lilli-Anne Puro, Vello Piirsalu, Jakob Aunver, Hugo Jaanus, Elmar Kuusler, Aleksander Hinnu ja Rud Kiviranna. EK puudutab luteri kiriku martüüriumi N Venes, J Aunver vaatleb usulise sõnavara tulevikku ja ülesandeid.

BALTISCHES RECHT NR 12

Baltische Gesellschaft in Deutschland tenduslik juridiline väljaanne ilmus jälle üle kahe aasta. Ajakiri sisaldab mag jur I Strelertsi artikli omandõigusest okupeeritud Lätis, õiguslikke probleeme ja kirjanduse tutvustamisi.

ORTODOX KYRKOTIDNING

Rootsikeelne Stockholm Ortodoksinstituudi häälkandja.

EESTI FILATELIST nr. 13

Sisus kirjutab Vambola Hurt reklaamist eesti postitemplitel, P Lanno postisensuurist a. 1940, V Mändvere probleemitemplitest Eesti kirjelad ja markidel, A Ostrat "Eesti Töörühva Kõnnuuna" postist, Vabadussõja ajal, E A Hellman lühivärsist Helsingi Tallinna vahel, Elmar Ojaste sõjamaikidest eesti vägede poolt hoivatud aladel 1919 jne.

EKK POSTKAART

Eesti Kultuuri Koondis (EKK) annab välja — rahvusvahelise raamatusta tähistamiseks — mälestuskaardi. Postkaart on mõeldud kasutamiseks igapäevases kirjavahetuses, kuid eriti EKK raamatukool 5. novembril 1972. Kaardi aadressipoolele on trükitud Eesti Raamatu 400. a. juubeli puhul (1939) väljaantud postkaardi illustratsioon, kaardi tagumise pool on puhas ja kaart on sobiv kasutada ka igasuguste õnnesoovide saatmiseks. Kaardi mõõgihind on 50 öritükki, millele lisandub postiga tellides saatekulud (pakis kuni 100 grammi — 6:30). Soovitatav tellida 9 kaarti pakis kr 5.-.

Teliseks on nim postkaarte võimalik tellida, aadressereitult postiga, tembeldatud Rootsi Postimuseumis praegalt kasutusse oleva rahvusvahelise raamatuna "Unesco-Prosa och Pesi" templa (5. nov. 1972), kaardi mõõgihind kr 1:50 (ej saatekulud). Need ette tellimised peavad olema kohal hiljemalt 30 okt. 1972.

Tellimised Eesti Kultuuri Koondis, Wallingatan 32-1, 111 24 Stockholm, pg: 5 75 88-6.

Küngi raamat inglise keeles

Andres Küngi tähelepanu ja diskussiooni aratanud raamat "Estland — en studie imperialism" on nüüd trükitavalms ka ingliskeelses versioonis.

Tegemist ei ole otsese tõlkega, vaid autori enda poolt valmistatud rahvusvahelise versiooniga, mis kannab pealkirja "Soviet Estonia — a Case of Colonialism" (Nõukogude Eesti — üks kolonialismi juhtum). Alapealkirjaks on "A Swedish Journalist in Soviet Republic" (Rootsi ajakirjanik Nõukogude vabariigis). Autor peab

Auto on peamine patustaja õhusaastamisel linnamiljööös

Miljöhoolduse konverentsi ajal möödunud suvel oli Stockholmis näha kummalist bussi kõiksuguste antennidega ja mastidega. Bussi ümber askeldasid valgetes kiltides tegelased ning juhtmeid ja müstilisi kaste oli kogu ümbruskond täis. Bussimootor töötas kõrgete tuuridega ja väljalasketorust paiskus välja hallikat suitsu.

Kuna mõttes oli käimasoleva miljöökonverentsi, pärsin kuidas tohib nii õhku saastata. Suur oli muidegi üllatus kui kuulsin, et käimas on just õhupuhtuse mõõtmine...

Buss ise oli liikuv õhuanalüüsikeskus, kusjuures võeti proove tänavaa õhust, eesmärgiga koostada üldpilt keemiliste ainete esinemisest tugevasti liiklustatud kohtades. Proove võeti poole meetri kõrguselt ja ühtlasi ka seitse meetri kõrgusel. Bussis paiknev tehniline aparatuur analüüsib proove mõne minutiga väikese raali abil. Tulemused registreeris paberile automaat-kirjutusmasin.

Raali oli juba varem salvestatud tuule kiirus ja suund, õhutemperatuur ja niiskus, päikesekiirgus ja teised atmosfäärilised andmed. Aparaadid eraldasid õhust kümnekond keemilist ainet, mis mõjuvad miljööle halvasti. Registreeriti ka mitmesuguseid mikrooskoopilisi osakesi, nagu näiteks asfalditolmu või autokummi detolmu.

Mõõtmistulemused salvestati, et oleks hiljem võimalik neid põhjalikumalt uurida ja teha võrdlusi mitmetest erisugustest mõõtmispaigast suurema raali abil.

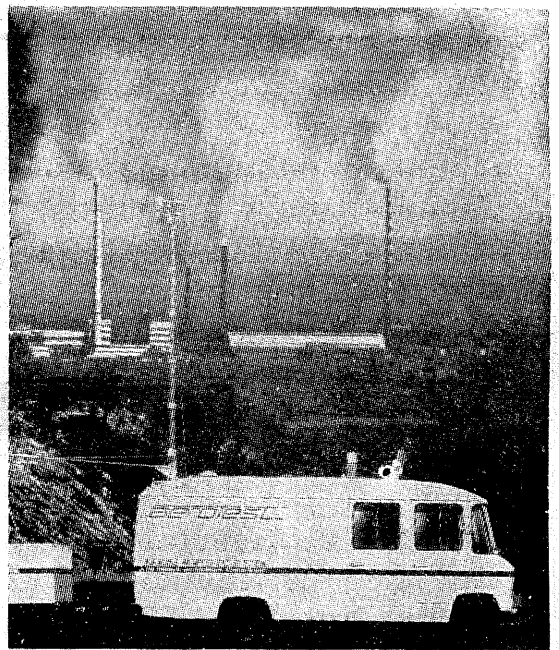
Sooritatud mõõtmisi samas paigas erinevates ilmastikutingimustes, et võimaldada õhu keskmise seisundi väljarvestamist erinevate temperatuuride ja atmosfäärilise rõhu juures. Võeti arvesse isegi kallakaaga, kuna teatud aegadel on liiklus tavalisest intensiivsem.

Mulle demonstreeriti seadeldisi, mis puhastas auto heitgaase. "Hallikast suits" koosnes peamiselt veeaurast. Olgu, et heitgaasid põlvalt õhust, kuid nad aga siiski tunduvalt puhtamad kui tavaliselt autodel. Buss oli sisustatud Saksamaal ja ka mõtturid saksa konstruktsiooniga. Eesmärgiks on üldiselt avastada õhusaastamise allikad ning sooritada kiirmõõtmisi piirkondades, kus miljööle ohtlikud ained võivad kujuneda elukardetavaks inimestele.

Miljöprobleemid on eriti suured linnades. Tõustused, mis tavaliselt paiknevad linnakeskmes, saastavad suurel määral vett ja õhku. Ent kõige ohtlikumad on siiski autod. Bensin on iseenesest äärmiselt kardetav ainetesegu. Veelgi mürgisemad on aga bensini heitproduktid, mis tekivad pärast põlemist automootoris. Heitgaasid sisaldavad näiteks tina- ja väävliühendeid, süsivesinikke, vingugaasi ja veel paarsada teist keemilist ainet, mille mõjusid veel pole suudetud täielikult kaardistada.

Kõige mürgisemad ained ja ühendid on tavaliselt raskest ja jäävad seetõttu tänavale kalle hõljuma. Kui liiklus teatud kohtadele on eriti suur, tekivad mürgistest ainetest hädavajalikult kontsentratsioonid.

Mitmed ained lagervad inimese kehas — näiteks tina, elavhõbe ja teised raskest metallid. Kahjustused ei ilmnene enne kui nende kontsentratsioon kehas on jõudnud teatud piirini. Linnades on viimasel ajal eriti tavaliseks muutunud mitmesugused kopsuhaigused ja õhutorude infektsioonid. On avastatud, et autode heit-

Selline buss kaardistab õhusaastamist linnades.

gaasides esineb suurel määral aineid, mis tekitavad vähktõve.

Väävelvesinikud ärritavad õhutorusid ja ilanäärmeid ning võivad samuti haigusi tekitada. Nagu lämmastikuühendid, nii ka väävliühendid rikuvad linnades talimestikku ning söövitavad majafassade ja metalli-osi. Seetõttu roostetavad linnades metallehened eriti kiiresti.

On ammutuntud fakt, et vingugaas on surmav. Viimastel aastatel on aga avastatud, et vingugaasi esineb auto heitgaasides rohkem kui seda kunagi varem arvati. Tänu arenenud mõõtetehnikale saab tänapäeval teha täpsemat analüüsi ja kaardistamisi.

Heitgaaside esinemist õhus on püütud piirata. Rootsis on seadustega reguleeritud tinasisaldavus bensiniis, kindlaks on ka määratud kuivõrd kõrge tohib olla heitgaasides vingugaasi protsent. USA eeskujul on tulemas seadus, mis nõuab auto heitgaaside puhastamist.

Samuti on kontrolli kõvendatud tööstuste heitgaaside osas. Kus ohtlikke aineid kontsentratsioon on eriti suur, nõuab Naturvårdsverket erilist filtrite kasutuselevõtmist.

Mitmes suurlinnas on viimastel aastatel mürgine udu, "smog", põhjustanud surmajuhtumeid ja see- ga omakorda õhusaastamise ohtlikust alla kriipsutanud. Smog tekib teatud ilmastiku puhul, kus õhk ei liigu, koos päikesepaistega ja suure autoliiklusega. Keemilised protsessid toodavad siis suurel hulgal äärmiselt mürgiseid ühendeid, mis inimesi lämmatavad või mürgistavad.

Seda tüüpi smog on tavaline USA suurlinnades. Kuna näiteks Tokios ja Londonis esineb teistlaadi smog, mille teka on samasugune. Keemiliseks katalüsaatoriks on aga niiske

või tolmune õhk. Euroopa põhjaosas pole seniajani smogi-õhtu esinenud, ent Stockholm ja Göteborg on juba ohutsoonis.

Nimetatud liikuv mõõtmiskeskus on õhusaastamise "jälitamisel" suureks abiks. Kui õhu seisund teatud piirkondades on kaardistatud, on linnamiljöö võimalik parandada. Paljades, kus mürgiste gaaside ja ühendite kontsentratsioon on eriti suur, võidakse täielikult keelustada autoliiklus, või vähemalt seda piirata. Et saavutada paremat õhupuhtust, võidakse tänavad avardada juba ehitamisel, et tuuled liiguksid paremini. Eventuaalselt smogi puhul võidakse inimesi hoiatada, näiteks raadioteel.

Tähtsaimad on aga auto heitgaaside puhastamise seadmed. Nende konstrueerimine ja tootmine on kulukas nii autotehastele kui ka omakile. Kuivõrd efektiivseks neid saab odava hinnaga eest teha, on praegu veel teadmata.

Autoliikluse toataalkeel linnades oleks parim lahendus, ent vaevalt läbiviidav. Inimese enda heaolu, mugavus ja staatuse-jahd on seniajani suunanud majandust. On küsitav kuivõrd suurel määral inimese soovib majanduslikult parema miljöö saavutamist aidata.

Kuna miljööpäästmine on seotud suurte kuludega, pole seniajani kahjaks eriti palju saavutatud. Tänapäeval on aga inimese rohkem teadlik tekkinud probleemist ja vähem hõlpsa on ta seetõttu nõus ka miljööarv heaks ühest-teisest asjast loobuma. Juba tekkinud kahjusid on raske parandada ja see on aeganõudev. Kui aga mõtleme, et seda kõike teeme tulevastele põlvkondadele, võibolla siis on koormust kergem kanda.

TARMO SEPP

STOCKHOLMI EESTI MEESKOORI

92. kontsert

laupäeval, 11. novembril kell 18.30 Göteborgis KFUM-i kontserisalis

Juhatab: Lembit Leetmaa, solist: Cef'a Aumere, klaverik: Hiina Nerep-Moss'n.

"Esto-72" premjäär Rootsis

TV-filmi nägi Norrköping

NORRKÖPING (EPL) — Peapiskop Veemi Norrköpingi koguduse külalastamisega seoses toimus peate jumaletenist koguduse kohvikul Mattuse koguduse saalis Ülemaailmse Eesti Päevade puhul käesoleva aasta suvel Kanada televisiooni — CBC — poolt vändatud värvifilmi "Esto-72" näitamine, mis oli esmakordne Rootsis. Järgnevad teised keskused.

Et Ülemaailmse Eesti Päevade on rahva hulgas laialtalt kolapinda leidnud, seda tõendab etendust jälgima tulnud harukordselt suur hulk kaasmaalasi. Ruumikas koguduse saal oli täis, töises mõttes puupüsti rahvast, mis oli kõrvalruumidest tulid saali mobiliseerida kõik võimalikud lisaistmed. Arvestades saali mahutavust ja lisatoole võis kokkuvõttes arvutada paarile sajale. Isegi Norrköpingis nii populaarsed Eesti teatrite külalasetendused ei ole viimasel ajal saanud nii rohket arvu publikut kokku tõmmata.

Pärast kohvilauas istumist tervitas kog. esimees O. Koch kokkuvõtet, mille järele peapiskop Veemi andis lühikes ülevaate eesti kogudustest ühes ülemaailmisel ja oma sidemetest nendega; samuti mainis ta oma sidemeid kiriklike maailmalistudega, kus Eesti Kirik on täisõiguslikuks liikmeks.

Oma sisuka ja ülevaatlilise kõne lõpetas peapiskop kindlas usus, et viimaseks eestluse katteks vabas maailmas, kui kõik muu peaks väsimaks, jääb siiski Eesti Kirik. Kõnet kviteeriti kestva kiiduvallandusega.

Enne filmi "Esto72" demonstreerimist pöördus sissejuhatava sõnavõtte kog. auditooriumi poole Lend Lääne reisitoimkonna juhataja Reichard Norvell, kes selles puhuks oli kog. filmiparatuuriiga Uppsalast kohale sõitnud. Ta mainis, et mõõduvõrd suvel Torontos toimunud Ülemaailmse Eesti Päevade olid suuremateks eestlaste üritusteks vabas maailmas, mis seeni korraldatud ja oma hiiglasliku organisatsiooni ning sisuühenduse kavaga on need pidustused jätud kaasaelanule ja kaasa toinule kauaks meelde jääva elamuse. Ta avaldas lootust, et järgmised Ülemaailmse Eesti Päevade toimumud eelstest e kahestal a. 1976 USA-s, tämbavard kokku veel rohkem eestlast kõigist maailma osadest, eriti aga Rootsis.

Edasi ütles ta, et nüüd on siis saabunud Kanada televisiooni CBC poolt suvistest pidustustest valmistatud värvifilmi "Esto-72" koopia, millise esiettekannet Rootsis toimumb just nüüd Norrköpingis. Vahemärkena filmi esietendus Norrköpingis mainis ta asjaolu, et suhteliselt (võrreldes kaasmaalaste arvuga kohtadel) on Norrköpingi eestlased annud kõige rohkem pidustustest osavõtjaid nii külalastena kui ka tegelastena (suurearvuline lauljate osavõtt, jne).

Ta mainis ka, et Rootsis mitmel pool näidatud ja ajakirjanduses mõningal määral laieneid lõbunud mustvalget filmi Eesti Päevadest, mis tegelikult on tänase filmi koopia. See on tekitanud mõningaid arusaamatusi nii Kanada CBC-s kui ÜEP Peakomitees. Norvell arvas, et nende lisatule päevade mälestust ei oleks sobiv rikkuda eestlaste omavahelise arusaamatuse ja eksisammude viimasega Kanada TV-ette, kes suure vastutuleku ja tähelepanuga on jäädvustanud meie suurima sündmuse vabas maailmas. Omal poolt on ta Lend Läänele toimkonna nimel palunud ÜEP Peatoimkonda asja lahendamata vastastikusel arusaamise ja lepitikuse vaimus. Norvelli sõnavõtt leidis kuulajaskonna arusaava vastukeha ja ta sai tugeva aplausi osaliseks. Norvelli sõnavõttele järgnes filmi esitamine.

Film on ülesti hea ja osal pealtvõtjast avanes võimalus teistkordset kassala elada nelid unustamatuid päevi, kuna teised said arvestada Ülemaailmse Päevade suurejoonelisusest ja mitmekesisusest.

Film viis meid Seediurule Eesti Päevade avapidustustele, kus kõneles Kanada välisminister Sharp; pargade asetamisele vabades väljolejale mälestussambale, millise tseremonia muusikalises tagapõhjas kõlas dis-

kreetine "Muru kasvab mulla peale"; mitmesugustele noorte pidustustele; kunstnike esinemistele (eriti oli pikem lõik antud Alfred Pisukese viiulikontserdist H. Kiiski saates); rahvatantsijate ja võimlejate üksikrühmade esinemistele (rahvatantsijast oli "Kassari" mitmel korral vaatefookuses); noorte väljasõidule Ontario järvel (koos ilusate looduspiltidega); näidendite ja solistide esinemistele; "Miss Estonia" valimisele ja paljule, paljule muule.

Võimsad olid filmis vabadusnõude rongkäik ja manifestatsioon Toronto raekoja väljakul, kus kõneles Kanada end. peaminister Diefenbaker. Laulupoas osas oli võimas lauljate sissemars (Norrköpingsi koori ekrani ilmusd tervitsas saali täis norrköpinglasi oma koori tugeva aplausiga). Edasi nägime katkeid üldis-

tekoori ja üldsegakoori esinemistest ja Eesti Päevade n.ä. "lõmbenumbri" — võimlejate ja rahvatantsijate suuresinemist valguspool, millise grandioosusest võidi ettekujutus saada, vaatamata, et TV-teemil ei läinud korda kasutada kõiki valguseffekte.

Filmi lõpu eel kutsus vaatajaskonnas liigutus-kahina esile rahvushümn, ni laulmisel-mängimisel nuttev daam mis oli nagu filmi sümboliseks lõppakordiks. Filmi lõpp kadus koorilaulu helidesse "Kuldne koit ju kumab kaugel".

Filmi peakisid nägema kõik kaasmaalased üle Rootsi, — see annab usku ja rahvuslikku jõudu edaspidiseks ning aitab sõndvenda meie rahvuslikku ühtekululuvuse tunnet. Kõike seda võis märgata Norrköpingis pühapäevase etenduse lõpul.

Pariisis nõuti inimõigusi Balti rahvale

Liberaalse Internatsionaali tänavune kongress peeti Pariisis 29. septembrist 1. oktoobrini. Eestit ja nagu kohapeal selgus, kogu Baltikumi, esindas kongressil Eesti Liberaal-Demokraatlik Koondise peasekretär A. Terras, omades lõppuleenuiml ainsana 106 delegaadi hulgas 3 häält. Ülejäänutid oli maksimaalselt 2 häält. Kongressist võttis osa kokku üle 210-ne registreeritud delegaadi ja vaatlaja, kes läbi elasid Liberaalse Internatsionaali seni suurima ja ühtlasi ka ühe sisukamatest kongressidest. Kongress toimus väärrikas miljõhus, Prantsuse senatis, mis asub Maria de Medici poolt ehitatud Palais du Luxembourg'is.

Kongressi peateemaks oli "Euroopa ja kolmas maailm". Vastavat komisjoni juhatas rootslane David Wirmark. See komisjon uuris vahetorki Euroopa riikide ja peamiselt Aafrika uute riikide vahel. Rahvusvahelise olukorra komisjoni, kuhu nagu tavaliselt keskendunud ka eksililide huvid, juhutas Soti liberaalse partei esimees Russel Johnston. Siin kuulesid peakõnustajaks Lääne-Saksa idapoliitika ja plaaniseta valgeolekukongressist, mitmet liiki rahvusvaheline vägivald ning Euroopa Ühis- turtu ja Liitunud Rahvaste Organisatsiooniga seotud probleeme.

Euroopa julgeolekukongressi küsimuses võttis pikemaalt sõna ka A. Terras puudutades peamiselt venestamise probleemi Baltikumis ja andes Nõukogude Liidu ametlikele rahvaloendusedmetele tugineva ülevaate rahvastikulise koosseisu muutumistest okupatsioon Eestis ja osalt ka teistes Balti riikides.

Kongress võttis vastu resolutsiooni, milles julgeolekukongressi osatulevikes edusamine Lääne-Saksamaa ja Ida-Euroopa rahvaste vahetorkade parandamises. Kuud arvestades Nõukogude Liidu suurt sõjaväelist sissetungi, eriti merejõudude osas ja arvesse võttes isolatsiooni kasvu USA-s, loiatat kongress, et rahu ei saa ehitada illusioonidele ega imperialistide tunnustamisele, eriti mitte mingit liiki Brezhnevi doktriini tunnustamisele (mille kohaselt Nõukogude Liidul nagu oleks õigus sekku- da teiste rahvaste sisesusse). Kongress peab ka tarvilikuks, et Euroopa riigid kokku lepidvad ühisel poliitilikes enne kongressile minikut.

Rahvusvahelise vägivalda osas mõistetakse hukka A. Aktisoonid aasialastest minoriteetide vastu Ungandas rühmine Burundis ja Lüna-Aafrikas; B. Jätkuv tagakiusamine poliitilistele teisilmitelajele suhtes Ida-Euroopas, nagu Tshetshoslovakias; samuti aga ka Kreel- ka ja Iberia poolsaarel; C. Nõukogude Liidus, kus nimetamist ja hukkamõistmist leiavad (1) haril- laste tagakiusamine, (2) usuliste ja kultuuriliste minoriteetide tagaku- samine, (3) jätkuv inimõiguste riisumise rahvusgruppidele, kellele need Nõukogude konstitutsiooni põhjal peaksid olema garanteeritud, nagu Krimmi tatarlased, või

Vene kuld ja lääne nisu kummitavad Brezhnevi ümber

WASHINGTON — Ühendriikide Moskva saatkonna andmeil on Leonid Brezhnev, Kremli tippmees Kossõgini kõrval, oma jalgenluse jälle kindlale pinnale viinud. Ta on osavalt kõrval jeutunud kõik süüdistused, mis partei tema isiku kohta esitas. Brezhnevi ühvardas umbes samana saatus nagu Nikita Hrushshovi, kes kukutati võimult 1964. a. Hrushshovi süüdistati vene agraarolukorra halvenemises ja selles, et ta pidi maksma vene kullaga viljaostude eest läänes. Samuti kritiseeriti tema Kremli kolleegide teravalt ja hoiakut ja poliitikat Egiptuses.

Tänavu tabas Nõukogude Liitu aga järjekordne viljasaagi ebaõnnestumise ja seakord on see Brezhnev, kes peab kulla vilja vastu vahetama. Nälg vilja järele on teda samuti sun- dinud Nõukogude Liidu positsiooni nõrgendamisele ja mitmetele järele- andmistele nii Kesk-Ida kui Vietna- mis.

Aasia maa-alade hiline viljasaak oli eistalgu väga paljutõotav.

Kuid siis algasid vilmasajad, mis vilja maha rõhnsid ning ebaoksus- liks minasite käsitlemine muutis ka-astroofi täielikuks.

Masinaid läksid rikki ja neid ei saadud osade puudusel parandada. Märg villi mädanes maas, kuna puu- sünd valajaliku kuivatuseadeldelised. Veeautod, mis vilja edasi pidid toi- metama, ei jõudnud kunagi kohale.

Kesk-Idas on Brezhnevi poliitika palju enam Nõukogude Liidule kah- ju teinud kui Hrushshovi oma. Brezhnev andis president Nixonile Moskva nõupidamist lubaduse relvi Egiptusse mitte saata. Relvi aga vajas Egiptus enam kui kunagi va- rem. Brezhnev ja Nixon mõlemad leppisid kokku Kesk-Ida rahu sobi- tamiseks kahe vaenuliku leeri — araablaste ja israeliitide vahel.

Nendele nõupidamistele reageeris Egiptuse president Sadat. Tal ei olnud enam venelastest abi ja ta saatis nad maalt välja.

Tal oli selge, et kui tal soovib kok- kulepeti Israellaga, siis on vaheme- heks Ameerikat palju kasulikum ka- satada kui Nõukogude Liitu.

Venelaste väljalöömine Egiptusest kahjustas Brezhnevi prestiiži väga tugevalt. Teda hakkasid ründama kaiks tähtsat nõukogude võimumeest, kaitseminister Andrei Gretshtko ning ukraina parteijuh Pjotr Shelest. Nad mõlemaid asusid seisukohale, et Brezhnev rikkus vahetorkade Egiptusega lõplikult ära ning nende arvates oleks Egiptusele tulnud anda täit relvatoe- tust.

Teiseks heitsid samad mehed Brezhneville ette pehmekäelisust

Põhja-Vietnami pommitamise pu- hult.

Nende arvates oleks Brezhnev pi- danud täie jõuga ja rahvusvahelisel pinnal Põhja-Vietnami mineerimise, pommitamise ja tammeide hävitamise puhul vastu hakkama. Nõukogude ebaakindl seisukohavõtmise pei pu- hult olevat liidumaid kui maailma- võimu kurjasti nõrgendanud.

Kolm tähtsat poliitbüroo liiget nõudsid Keskkomiteega kokkusa- mist, et arutada Brezhnevi saatust. Täpselt samuti juhtus, kui Hrushshov võimult langes. Poliitbüroo ku- kutas ta ja nõudis Keskkomiteelt ta tagandamist.

Kuid Brezhnev oli osavam ning kokkusaamine poliitbüroo ja Kesk- komitee vahel jäi tulemata.

Ja nii on Brezhnev edasi esimene mees Nõukogude Liidu poliitika ma- leluual. Kuid kõiki oma vaenlasi ei ole ta siiski suutnud vaikima pan- naga ja võitlus võimu pärast näib Nõu- kogude Liidu nagu tuli tuha all edasi hõõguvat.

Kunstnik suri 1951

NEW YORK (EPL) — Vaba Ees- ti Sõna jutustab, et kodumaa- lilt tulnud teateli on tuntud eesti maali- kunstnik Johannes Greenberg ju- ba aastal 1951 surmud — ta leitud Tallinnas lähedal ühest heinaküü- nist. See jätab mulje, et tegemist võis olla ensemõrvaga.

Joh. Greenberg oli sündinud 1887, õppnud Laikmaa juures ja hiljem Münchenis. 1920 saabus ta Venemaale Eestiasse, olles joonistustepetaja kooli- ja kunsti restauraatori. Nõu- kogude okupatsiooni ajal oli ta kunsti- instituudi õppejõuks.

Aurubussid

NE WYORK — Aurubussid take- taks tulevikus rakendama USA linnades, et vähendada õhurüveta- mist bensiinistutisuga.

San Francisco ja Los Angeleses on kolme tüüpi aurubussid juba katse- tamisel. Kui katsed õnnestuvad võt- dakse juha mõne kuu pärast käiku lasta esimesed aurubussid.

Leinateateid

Tallinas suri 24. septembril kunst- nik Henrik Olvi 78 a. vanuses. Ta töötas iseseisvuse ajal lavadekoraato- rina Tallinna Dramastuudios ning Töölisteatri, hiljem Kultuurikapitali kunsti sihtkapitali sekretäarina.

Duonist, New Jersey osariigis, su- ri 25. oktoobril Poli Mõtus-Lives, sün- dinud 30. septembril 1896 Tartus.

Santa Barbaras, Kalifornias suri 14. oktoobril Eevi Mai Kumets, n-na Elleri, sünd. 4. aprillil 1931 Tartus.

Kalifornias, USA-s, suri 13. oktoob- ril Amanda Marie Park, n-na Berg- man, sünd. 15. augustil 1907 Eestis.

Philadelphias suri 14. oktoobril gai- der Marta Luik, endine Eesti Gaid- malev USA-s juhataja.

New Yorgis suri 11. augustil Vic- tor Ustav, sünd. 9. mail 1897 Tallin- nas.

Televerketi keskadministratsiooni on edutatud büroodirektori kohale (Ae 26) bürooinsener M. Sobcr.

Balti liberaale esindas Alek- sander Terras.

koguni varem iseseisvatelt rahvas- teft, nagu Balti riigid, (4) juituide tagakiusamine ja nende takistami- ne kodumaale siirdumisel; (5) Vä- givald, mida kasutavad ametivõi- mud nii erinevatel maadel nagu Brasiilia, Süüria ja Kesk-Aafrika Vabariik.

Kongress kutsus üles kõiki Ee- la- raale ja demokraate võitlema sellise vägivalda vastu ja ühtlasi abistama tagakiusamise ohvreid, kutsudes üht- lasi üles valitsusi praktiisile sammu- de astumiseks nende ohvrite abista- miseks.

HOIUSTE kiire kasv

TORONTO (EPL) — On tõenäo- line, et Rotonto Eesti Ühispanu- ariseis tõuseb aastavahetusel juba 20 miljoni dollari, üteldi juha- tuse poolt antud informatsioonis ajakirjandusele.

Viimase kolme kuu jooksul on hoiuarved suurenenud tervelt 600.000 dollari võrra ja viimase 9 kuu jook- sul 1,6 miljoni dollari. Liikmete arv on okasvanud 205 võrra ja ühispanga- ni praegu 4.257 liiget.

Muusika doktoriks

Doktori väitekirja kaitses ja sai doktori kraadi muusikas Christian College's, Fort Lauderdale's, Flo- ridas, Malle Mägi-Schultz.

Magistrikraadi saavutas ta Eastern Michigan Universitys, Ypsilanti, Mich. 1970. a. kunsti alal. Seal si- rdis ta õpinguid jätkama Floridas. Doktoritöö oli kirjutatud teemal "Tonal and Formal Structure of Es- tonian Archaic Melodies and their Relation (An Analytic Study)". Ta lõpetas töö magna cum laudega ja valiti ka kooli Board of Regents liik- meks.

Malle Mägi pärineb Võrumaalt, Toolamaalt, kus ta sündis Või külas Hendrik Suurmani tütre Magdana. Õppinud Rõpina gümnaasiumis ning Tartus, sooritas ta kepsukesamid eksternina Tallinnas, samal ajal õp- pides muusikat ja laulu, algul kuu- saast Tartu Kõrgemas Muusikakoo- lis, hiljem Tallinnas, Konservatoori- ums. Selle kõrval õppis ta Tartu Üli- koolis ka slaavi filoloogiat.

Lõpetanud konservatooriumi laulu ja klaveriklassides Artur ja Ludmil- la Lembe õpilaseks diplomeeritud helikunstnikuna, jäi ta Tallinna, töö- tades 10 a. Töölisteatri, esimes Riigi Ringhällilangus 3 a. jne.

USA-s on ta tegutsenud õppejõuna Mount Vernoni konservatooriumis.

Leinateateid

Oma armast tädi poega

**Evald
Ernesaks'a**

† 27.10.1972 Kalifornias

mälestab leinas

ELSE TOMINGAS
abihaasaga

**Johannes
Liivlaid'i**

mälestavad kurbuses

**IRENE ja OSVALD
KURGO**

Kaugesõidupakten

Ants Urmet'it

leinaavad kurbuses

HUBERT STRUBE
perekonaga

ROMAN WIEDERFELDT
perekonaga

LUULE, TERJE ja HELIN
Kodumaal

Südamlik tänu kõigile,
kes meie armast

Anna Kuldvere

viimsele puhkepaigale saatsid ja
meile meie leinas kaasa tundsid.

LEINAJAD OMAKSED

Südamlik tänu kõigile kaunistele
lillede ja trüüstivate kaastunde-
avalduste eest meie sügavalt
armastatud abihaasa, ema ja
vanaema

Olga Seim'i

lahkumise puhul ja tema viimase
teekonnale saatmisel.

ERNST SEIM
laste ja lastelastega

Lugeja kirjutab

Laplaste
küsimus

1 november EPL numbris kirjutab Oskar Lillendal laplaste kohtuprotsessi Rootsi riigiga. Artikli aluseks on ilmselt olnud väga puudulikud või vigased ajakirjanduses ilmunud andmed nii kohtu protsessist kui ka laplaste õigustest iidse.

Vastupidiselt O.L. väidetele ei käsitata Östersundis toimuv protsess normaalselt õigustele territoriaalsetele, ei kata laplaste nõudmised kogu nende endist rahvuslikku territoriumi, ei ole laplastel riigi hoolde ega kammakoolitugi eestkostmise all, on laplastel seaduse eest kaitsmisega võrdsed hariduse saamise õigused ning tulumaksu kohustused.

Lisaks mainitud vigadele sisaldab O.L. kirjutis veel ka ajakirjanduses vahet lubatud liialdusi, millega aga laplaste endi esindajad kunagi ei esine.

Laplaste probleem ei seisa seega (tänapäeval enam) juriidilises diskrimineerimises vaid selles, et vähemuse vormilisele võrdõigusele vaatamata ei suuda enamusühiskonnas arengule vastu seista. Sama kehtib kõikide vähemuste kohta. Selleks et laplaste võrdsed õigused oleksid täielikult saavutatud, vajab ühiskonnas valitseva majandusliku heaolu ja haridustaseme, vajavad laplaste eriliselt või eriliselt soodustusi (lisaks neile mis pöörapiidajail juba praegu on).

Östersundi protsessil nõuavad laplaste sameombudsman Tomas (mitte Ivo) Cramér kaudu omandiõigust osale Jämtlandi tundraile. Pöörapiidajatel laplastel on nimelt kogu selle maa kasutamiseõigus kui pöörakasvatuse esineb Nimetatud õigus ei hõlma aga omandiõigust ega kasutamist muuks otstarbeks kui pöörapiidamiseks, kalastamiseks, jahimiseks ning kütte- ja ehitusmaterjali muretsemiseks. Pöörapiidajate õigused tohiks seega olla võrreldavad kalurite õigustega meres kalastamiseks, mis iseenesest ei anna omandiõigust meepõhja leiduvate mineraalidele.

Sellega pole muidugi üldse, et pöörapiidajale maa omandiõigust ei peaks antama. Omandiõigust annaks laplastele üldiselt suuremaid võimalusi oma huvide kaitsmisel

ning osale lapi ühiskonna liikmeile uusi teenistusvõimalusi maa väljarendimisest või isegi maa müümisest. Östersundi kohtuprotsess vaevalt otseselt laplaste õigusi oluliselt suurendab. Protsessi tähendus saab aga kindlasti nähtav olema poliitilisel pinnal (riigipäevus jne.), kus sise- ja välismaise tähelepanu protsessile arvatavasti loob väga soodsaid eeldusi mitmesuguste lapi nõuete rahuldamiseks.

Lapi küsimusest huvitatutele võib soovitada peale Andres Küngi raamatu "Samemakt" (mitte "Samefraga") veel Israel Ruongi teost "Samerna". Pöörapiidajate õigused ja kohustused on määritletud 1971 aasta pöörapiidamiseseaduses (Rennäringslagen).

JAAK MAANDI

TV Torsdag

TELEVISION 1

Skol-TV:
9.00 Dags 3. Mellanstadiet.
9.20–9.40 USA. Färg. 3. Kontraster. Högstadiet.
9.45–10.05 Utöndring. Färg. Gymnasiet.
10.10–10.25 Teknik i vardagslivet. 2. Vatten. Lägstadiet.
12.00–12.10 Matematik åk 2–3. Färg. 1. Var då? Lägstadiet.
12.20–12.40 Musik till det som händer. 2. Mellanstadiet.
12.45–13.00 Musik 2 åk 2, 2. Lägstadiet.
16.20–16.45 Som jag minas... Färg. Anna, 11, och Maria, 12, ser på bilder av sig själva som små.
16.55 Ishockey. Direktändning från landskampen Tjeckoslovakien–Sverige i Prag. Lars-Gunnar Björklund.
17.40 ca (1 första pausen) TV-nytt, väder.
18.20 ca (1 andra pausen) Butterfinger. Färg. Tecknad parodi på spion- och agentfilmer.
19.30 Insign: Konkursen i Borås. Färg. Sista veckan i oktober blev en självprövningens tid för politikerna i Borås. Då bestämde de sig för att låta ett kommunalt bostadsföretag gå i konkurs. Sören Larsson och Ulf Källström har följt händelserna på ort och ställe.
20.00 På Kvällskvisten. Färg. Gamla visor och skillingtryck presenterade av Lennart Kjellgren och hans vänner.
20.30 Kronprins Carl Gustaf F. H. Bernadotte. En presentation sammanställd av Runo Edström.
21.00 Aktuellt med TV-nytt.
21.30 Väder.
21.35 Under samma tak. Färg. 7. Familjen Buiker får nya grannar.
1 rollerna: Carroll O'Connor, Jean Stapleton, Sally Struthers, Rob Ralner.
22.00 TV-nytt, väder.
22.05–22.40 Nationalekonomi II. 9. Jugoslavien – politik och ekonomi.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.
17.30 Babar den lilla elefanten. Färg.
17.35 Jobbet. 11.05as pappa Roland är kock på en restaurang i Stockholm.
18.00 Direkt onsdag. Färg. Textat.
18.30 Stoflar med slälar. Färg.
18.55 Gomidda. Färg. Hätte Furuhagen och matrade gäster runt spisen.
19.20 Riksbildning.
19.30 Rapport med TV-nytt och väder.
20.00 Onedin-linjen. Färg. 6. Bärgning.
1 rollerna: Peter Gilmore, Anne Stallybrass, Edward Chapman, Brian Rawlinson, Philip Bond m.fl.
20.50 Titta på Tyvära. Färg.
21.00 Från Bebel till Brandt. Tysk socialdemokrati under 100 år. Ett program av Erwin Leiser.
21.45 Rumba och revolution. Färg. Den kubanska revolutionens musik- och porträtterade i protest och kampång.
22.20 TV-nytt, väder.
22.25–22.45 Sportnytt.

SS-agent Riia

Älgus lk. 1

teiste kõrgete ordenite kavaler ning kangelastegude sooritaja rindel.

Talle valmistatud dokumentide järele pidi ta olema vastuluure ülemaja abi Baidel rindel 39. armee juures.

Päljudel tema dokumentidel oli kokku 120 nõukogude asutuse templit ja need kõik näisid sama ehtsatena, nagu N. Liidu president Kalini alikirigi ühel kirjal, milles tänati Tavrini kangelastegude eest.

Võimalike kahtluste kõrvaldamiseks oli Tavrini tasku pistetud isegi üks võltsitud lehelõige "Pravdat", milles jutustati tema kangelastegudest.

Lennuk oli erilisel konstrueeritud, nii et see võis lennata kuni 7500 meetri kõrgusel – haruldane saavutus tolleaja lennutehnika kohta. Sellele kõrgusse ei ulatanud enam õhujätkuulid ja pealegi võis lennuk pärast kõrguse saavutamist lüli-

tada osa mootoreid välja ning liituda edasi peagu kuulmatult.

Lennukisse pandi 16 meest, raadioseadmed ja mootorratas, millega Tavrini pidi Smolenski lähedalt sõitma Moskvasse. Temaga läks kaasa ka Lidia.

Pärast maandumist nad pidi sõitma Moskvasse ja seal pommi viskama autole, mis iga päeva teatud kellajal viis Stalini tema korterist sõjavägede staapi ühes Moskva allmaarauteteejaamas, mitu korrust maa all.

Plaanist oli üks kõrgem SS-ohvitser teatanud Moskvasse ja nii oli seal kõik ettevalmistused tehtud ründajate tabamiseks. SS lennuk Arado 232 B hakkas õppimised Smolenski lähedal maandumiskohta otsima – lennuk võis maanduda kaunis püüratud alal – sattus aga kaitsereavide alla. Lendur tahtis uuesti kõrgemalt tõusta, ei suutnud enam seda küllalt kiiresti teha ja tormas puulatvadesse. Meeskond siiski püües terveid.

TV Fredag

TELEVISION 1

8.30–8.50 Spela gitar med Uffe och Tabbe. Färg.
Skol-TV:
10.00–10.10 Switch out 10. Lägstadiet.
11.30 Tapahumia. Aktiueitl magasin för finskspråkiga.
Skol-TV:
12.00–12.10 Matematik åk 2–3. 1. Var då? Lägstadiet.
12.20–12.35 Matematik åk 4–6. 3. Hur många 1. Mellanstadiet.
12.45–13.00 Bildtalking – se, upplev, värdera. 1. Bildrabbildbunder. Lägstadiet.
13.10–13.30 Socialkunskap – när nöden är som störst. 3. Karl Pettersson 960301. Gymnasiet.
13.35 Naturkunskap åk 1. 6. Ut i rymden. Gymnasiet.
14.00–14.15 Att bygga från grunden – byggtknik. 3. Prefabricerade hus. Gymnasiet.
14.30–14.55 Matematik åk 1. 2. Läroprogram. Lägstadiet.
16.30–16.45 Den förtrollade bollen. Färg. 9. Sam i maskinstaden.
17.25 Tapahumia. Aktiueitl magasin för finskspråkiga.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt, väder.
18.05 Landet runt.
18.30 Kväll. Färg.
19.25 Model Shop. Färg. Amerikansk långfilm från 1968. Regi: Jacques Demy.
I rollerna: Gary Lockwood, Anouk Aimée, Alexandra Hey.
21.00 Aktuellt med TV-nytt.
21.30 Väder.
21.35 Nu går vi till historien! Färg. Den historiska romanen är populärare än någonsin bland svenska författare. Programledare: Göran Bengtson.
22.05 I morron e de lördar. Färg. Musikalisk live-show med Östen Warnerbring, Lars Samuelson ork och gäster.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.
17.30 Babar den lilla elefanten. Färg.
17.35 Jobbet – på bensinstation.
18.00 Fredax. Färg.
18.30 Alias Smith & Jones med Roger Davis och Ben Murphy. Färg.
18.50 Riksbildning.
19.30 Rapport.
20.00 Mallorca. Färg. Från närmare polen till närmare solen med Gitta Henning, Åse Klevealand och Anna Sundqvist. Musikalisk resa i två avsnitt med Charlie Norman som ciceron.
20.40 Myrppungdjuret. Färg. En film om "numbaten", det bandade myrppungdjuret, som finns i Australiens sydvästra del.
21.00 Vetenskapens värld. Färg. Om svenska arkeologiska utgrävningar i Medelhavsområdet. Red: Bo G. Eriksson.
21.50 Deep River Boys. Färg. På Chat Noir i Oslo.
22.20 TV-nytt, väder, sport.
22.40–0.10 Mordängeln. Mexikansk långfilm från 1962. Regi: Luis Bunuel.
Medv: Silvia Pinal, Enrique Rabal, Jacqueline Andere, José Baviera.

Jtsimine

HERBERT PROOS. Teid otsivad
sugulased Eestis. Teat. EPL. Box 667,
101 29 Stockholm 1, tel. 21 84 46.

Kui esineb
surmajuhum

Konsulteerige suurima usaldusega
matusebürood

Thure Söderquist

**Begravnings &
Eldbegängelsebyrå**

Mariaterget 1

116 48 STOCKHOLM

Tel. 44 80 07, 44 80 93

Erialat:

**Eestikombelised
matusetalitused
Õöpäevane valvekord**

Stockholmi Eesti Kogudus 30 a.

EELK Stockholmi koguduse praegune juhatus. Vasakult Ants Anderson, Vello Mänd (esimees), Eha Kohh, peapiiskop Konrad Veem, Ingrid Tarkpea, Helvi Klement ja Jüri Raid. (Foto Lepper)

Stockholmi Jakobi kiriku kesk-
löövil seisab aastarv 1642 —
aastarv, mil õnnistati see kirik,
ile ehitamiseks nagu kroonikad teav-
vad jutustada ka Eestimaa annetu-
s korjalt. Täpselt 300 aastat hil-
jem — aastal 1942 — otsisid kogu-
dus Stockholmi eestlased endale
jumalakoda. Leiti Jakobi kirik.
Ei osanud eesti annetajad aimata-
gi, et kolm aastat hiljem sa-
mas kirikus tegutseda hakkab ees-
ti kogudus. Ei osanud tagasihoid-
likud pihtkonna asutajad teise ma-
ailmasüa keerises ette näha, et nend-
e algatusel sirgub üks suuremaid
vabade eestlaste kogudusi.

Pühitsedes nüüd EELK Stockholmi
koguduse 30. aastapäeva olgu meie
üksed avatud nii minevikku kui ka
tulevikku.

Esimene jumalateenistus peeti Ja-
kobi kirikus 11. jaanuaril 1942 —
praost Hjalmar Pöhli ja hoovijutlusa-
taja Sven Danelli poolt. Organisat-
sioonist tegi eesti saatkonna amet-
kond esotsas minister Heinrich La-
reteiga. Pihtkonna esimese nõukogu
moodustasid prof. H. Perlitz (esim.),
pr. A. Barrén (laekahoidja), atasee

A. Linkhorst (kirjatöötaja) ning
min. H. Larelet (kõrjuht). Ei unu-
tatud ka vormilikkude külge. Küsiti ja
saadi luba EELK piiskopi Johan
Kõpult Tallinnas, muretses Rootsi
peapiiskopi Erling Eidemi nõusolek
ja asutati seepäele 2. mail 1942 EELK
pihtkond Stockholmis.

Pihtkonna hooldajaks õpetajaiks
paluti praost Hjalmar Pöhl ja hoov-
ijutlustaja Sven Danell. Kirikliku
asjaajamise kõrval tegeleti ka muu-
de küsimustega. Veebruaris 1944
pöörduti kirjaga EELK piiskopi J.
Kõpu poole Tallinnas ettepanekuga,
et sõjapiirkonna lähenedes saata tu-
hat eesti last Rootsi, vastavate asu-
tustega Stockholmis oli läbikäitnud
nende vastuvõtmiseks ühistel alustel

soome lastega. Algatus jäi pooleli
saksa okupatsioonivõimude vastusei-
sul.

Uus ajakäik pihtkonna elus algas
sügisel 1944 — eestlaste arv Rootsi
pealinnas tõusis järsku kolmesajalt
küuele tuhandele — seades pihtkon-
na hoopis suuremate ülesannete ette.
Sama aasta detsembris valis piht-
kond endale alaliseks õpetajaks
praost Aleksander Tähevälja. Neli
kuud hiljem otsustati tegevust jatka-
ta kogudusena.

Jumalateenistusi peeti kaks korda
kuus, algne laulukoor Heinrich Lare-
te'i juhatusel asendus suurearvulise
kooriga Johan Aaviku juhatusel.
Tekkisid piibli- ja noorteringid. Al-
gusest peale peeti 14. juuni küüditam-
ise mälestusjumalateenistusi koos
läti, leedu ja Eesti Apostliku Õige-
usu kiriku vaimulikega.

Peale praost A. Tähevälja ootama-
tust surma jaanuaris 1955 valiti kogu-
duse õpetajaks Konrad Veem, kes
astus ametikohustele tähtselt 23.
detsembril 1955. Õpetaja otsis kontak-
ti kõigi eesti luterlastega Stockhol-
mi piirkonnas. Kogudus suurenes li-
gemale 1500 uue liikmaga. Sida-
vendiks peale kasutusele stensileerit-
ud ringkirja ja hiljem trükitud
"Koguduse Teated".

Jumalateenistuse sagedus tõsteti a.
1958 igale pühapäevale. Fikk on nend-
e külalistel piiskoppide ja õpetaja-
te rida kes on jutlustanud ja teeni-
nud koguduse jumalateenistustel.
Erijumalateenistusi on peetud rah-
vuslike tähtpäevade ja organisat-
sioonide juubelite puhul. Teenistusi
on aidanud sisustada ja rikastada
organist Priit Ardna ja Harri Kiisk,
arvukad solistid, mitmed koorid. Te-
gevust jätkab ka koguduse segakoor,
mida alguses juhatas Harri Kiisk ja
kelle 1966 jätkab Jüri Raid. Kogu-
duse õpetaja annab pidevalt kaas-
tööd saksa raadiomajale — mis
kolm korda nädalas annab eestikeel-
seid saatel. Koguduse telefonil on
võimalik kuulata piibli lugemisi väl-
jaspool kantselei aega.

Olgu mainitud veel väikelaste pü-
hapäevakooli, mis töötab 10 aastat,
hommikupäevused Stockholmi Eesti
Algkoolis, evangelisatsiooninädalad
osaliselt koostöös New Yorgi ning
Montreali Jaani kogudustega. Kaks
juttustebroschüüri ja ka K. Veemi
poolt koostatud "Kirikuliikme Käsi-
raamat" ilmusid sellega ühenduses.

Käesoleva aasta märtsis toimus kogu-
duse korraldusel eesti usulise kir-
janduse näitus Kuninglikus raama-
tugukogu ruumides. Näituse puhul il-
mus K. Veemi broschüür "Eesti Vai-
mulik Kirjandus läbi aegade".

Sama ilmus ka rootsi keeles. Kogu-
duse õpetaja K. Veemi õnnistamine
EELK peapiiskopiks 18. juunil oli
suureks pühaks kogudusele, kes te-
da oma hingekarjaseks oli valinud
17 aastat tagasi. Kogudus kinkis pea-
piiskopile karjasekepi.

Koguduse elu on saanud teatud
mõttes uue ajakäigu. Osalt on muu-
datus tingitud asjaolust, et koguduse
õpetaja valiti EELK peapiiskopiks.

Osalt mõjutab edaspidist tegevust
Rootsi riigikiriku lahutamine riigist.
Mõlemad tegurid peegelduvad kogu-
duse ja konsistooriumi ühises kanti-
seleis — mis varsti võib kanda avar-
matessse ruumidesse.

Loodame, et rootsi kiriku ümber-
korraldamisega saabub aeg, kus eesti
kogudus pole enam mingi kõrvaline
harrastus, vaid võrdvõrduslik teiste
kirikute kõrval. Aidakem kaasa, et
meie kirik Rootsis võiks taas kasva-
da. On ülimalt tähtis, et meie ei
langeks välja kiriku maailmalitui-
dest — kus oleme täisbigulid liik-
med. Ka seal püsimeks vajame
suurt liikmeskonda.

EELK Stockholmi koguduse 30.
aastapäeva kutsume teelähkmeid seis-
vaid: Tulge tagasi oma esivanemate
kirikusse, liituge oma rahvusliku kogu-
dusega.

EELK Stockholmi kogudus pühiti-
seb oma 30. aastapäeva piduliku ju-
malateenistusega 12. novembril kell
15. Jakobi kirikus. Teenivad assesso-
rid Jakob Aunver, Jaak Taul ja kogu-
duse õpetaja. Jutlustab kandidaat
Valdeko Kangro. Laulab Aarne Viis-
sima. Orelil Harri Kiisk. Pärast ju-
malateenistust toimub koosviibimine
Eesti Majas, millest osavõttu palu-
takse teatada hiljemalt 8. novemb-
riks.

VELLO MÄND

Arhiivi- töölise tööleping

Pärast pikemat aega toimu-
nud läbirääkimisi Tööturuvallituse
(AMS), riigi Avalisverkeiti ja amet-
nike keskkorralduslooni (TCO) riig-
iametnike sektsiooni vahel sõlmi-
ti esimene kollektiivne tööleping
n.n. arhiivitöölise osas. Senini on
töötingimused ühepoolelt määrat-
nud tööandja, s.o. Tööturuvallituse.

Praegu on arhiivitöö umbes 10.000
inimest ja see arv on suurenenud.
Tööleping kehtib 1. jaanuarist peale
ja sellega jaotatakse arhiivitöölised
nelja kategooriasse oma tööülesange-
te järele. Palk on olnud tööko-
mestest ja arhiivitöö teenimise kest-
vusest. Kõrgeimad palgad gruppides
saavutatakse 5 1/5 kuni 8 teenistus-
aasta pärast arhiivitöö. Reguleeri-
takse ka ebanüganav tööaeg, ületun-
nid, samuti seatakse sisse palga re-
duktsioonid pensionide ja taoliste
sissetulekute puhul. Need, kes olid
töö 1. juulil 1971, saavad retroaktiivs-
elt hüvituse, kui nad ei ole selle aja
jooksul palgagrupis kerkinud.

Huumorit

Kaks katoliku preestrit arutavad
preestrite abieluvõimalusi. Ütleb
üks preestrit:

"Kui nii asjad edasi arenevad, siis
meie silmad küll ei näe tsölibaadi
kaotamist."

Teine preestrit: "Jah, aga eiks seda
siis ükskord näe meie lapsed!"

"Piiblis on küll mitne asjaga voi-
di üle soolatud," kõneleb keegi selts-
konnas. "Kuidas näiteks Joonas võis
olla tervelt kolm päeva vaalaskala
kõhus!"

Teine vastab: "See pole midagi.
Minu onu, kes Aafrikasse läks, on
olnud palju kauem krokodilli kõhus".

"Kui kaua ta seal siis oli?" küsib
esimene usumatuult.

"Tuleval kuul saab sellest juba ne-
li aastat!"

Rahvusnõukogu juubeliüldkogu

12. mail nõudus Eesti Rahvus-
nõukogu asutamisest 25. a. Vee-
randsajandilise tegevuse äärmäki-
mine toimus vastavate ülevaadete-
ga ka ERN konverentsil Torontos
13. juulil. Stockholmis toimus see
kokkulehtekogu 25. ja 26. nov.

Laupäeval 25. nov. kell 17.00 toimub
ERN ruumides vastuvõtt eesti, balti
ja rootsi organisatsioonide esindaja-
tele ja ERN üldkogu liikmetele ja
kaastöölisele. Sellest võtavad osa ka
Helsingist tagasi pöördunud delegaa-
did: ERN Taani Esinduse esimees
Koern ja publitsist Küng, kes esine-
vad ka lühemate sõnavõttudega oma
muljetest.

Pühapäeval 26. nov. kell 14.00 toi-
mub ERN ruumides ERN üldkogu-
aastakoosolek. Helsingi delegaadid
esitavad siin juba põhjalikumad üle-
vaated julgustuskonverentsiga seotud
probleemide kohta. Päevakorras on
veel aruanded ja tegevuskava küsi-
mused.

Soovin tutvust

üksiku eesti daamiga kuni 64 a.:
Vast. "Ants", EPL, Box 667,
101 29 Stockholm.

Sõnaraamatu

Ostan kohe suure prof.
Wieselgreni Rootsi-Eesti
Vast. "Sõnaraamat" all EPL,
Box 667, 101 29 Stockholm 1.

Eestlase kirjalift

Dagens Nyheter Sydväst kirjel-
das pikalt Älvsjö-eestlase Albert
Kiibus leidlikkust, kes posti tupa-
saamise küsimuse oma villas on
lahendanud kirjalifti konstrueeri-
misega. Kirjakast "sõidab" nii tä-
navapirilt seise meetril kõrgemal
asuva köögikanani, kus peremees
ta tühjendab.

Lift-kirjakast on vasest, kuid selle
tagakülge maja poole on pleksiklaa-
sist, nii et köögikanast on näha, kui
kirjakastis midagi leidub. Lift "sõi-
dab" elektril jõul ja tarvitatud on
vana tolmumeja mootorit. Seadme
ehitamine võttis aega kaheksa päeva
kuid see säästab perekonnale palju
jalavaeva aastas. Eriti mugav on see
talvel. Albert Kiibusel on muide ka
oma tänavasilt, ametlikult üles pan-
dud maja kohale tänavanimi, mille
all on majanumber ja peremehe
nimi kvartal-nime kohal. Seega on
A. Kiibus vist ainuke eestlane, kel
on "oma kvartal".

Liikumisi läbi raudeesriide

Okupeeritud kodumaalt viibis
Rootsis venna juures Salme Põl-
ma, õe juures Liine Saag, venna
juures Alma Sirge ja tütre juures
Voldemar Toom.

Ameerikas oli õe juures Maimu
Grassmann ja sugulase juures Ilma
Kalm. Inglismaal külastas poega
Mina Männamets, Jugoslaavias sugu-
last Tiia Perovitshi, Hollandis
sugulast Fritsas Markusas ja Joelit
Paenson, Tšehhoslovakkias sugu-
last Heli Podar, Poolas sugulast
Marina Tervonen.

Ida-Saksamaal olid Aleksei ja
Sinaida Smorodin, Eda Susi, Olga
Vaik, Elisabet Pilt ja Erna Isaak.
Soomes viibisid Ott Kangilaski ja
Jüri Kiris.

Sveriges mesta falukorv

Det finns en falukorv här i landet som köps
mer än någon annan. Scan falukorv!
Det är en riktig falukorv.
Den är innehållsdeklarerad. Näringsdeklarerad.
Och smakar mycket gott.

